

HET BELANG VAN CONNECTIE ALS NIEUWE HETEROTOPIE IN BESTAANDE STEDELIJKE WEEFSELS

CASE STUDY / MIGRATIESTAD GENT / T'ZUID

*Daar waar taal te kort schiet, kan 'het doen' alle grenzen doorbreken.
Daarbij kan connectie vinden via kleine maakbaarheid en co-creatie
een oplossing zijn.*

FACULTEIT ARCHITECTUUR - CAMPUS SINT LUCAS GENT
Masterproef Sara Vandewalle
Promotoren; Frank Delmulle - Rudi De Backer
Mentor; Luc Eeckhout
Academiejaar 2016-2017

VISIETEKST / REFLECTIENOTA

De kracht van architectuur - het stille, het niet-talige - kan meer zeggen dan taal ooit kan. Het ontwerp zou een plek moeten worden die moeilijk met woorden te beschrijven valt. Een alomvattend woord hoeft dus niet gezocht te worden, want met een specifieke benaming wordt het vroeg of laat wee in een hokje geduwd. Maar het concept heeft wel iets van een 'Heterotopie', geïntroduceerd door Foucault. Geen naam dus, maar heterotopie als een soort organisme is hier wel beter op zijn plaats. Een overkoepelende benaming die immers veel subjecten kan bevatten...

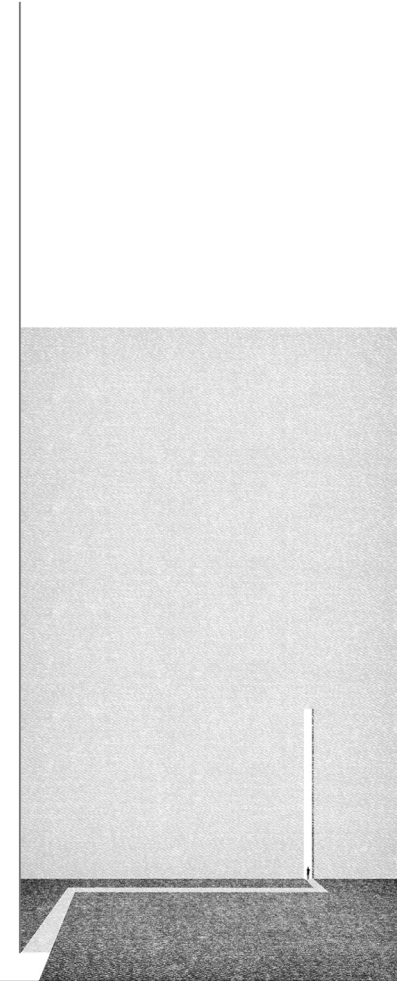
Een heterotopie is noch privaat en noch publiek, het ligt ertussenin. Het is een tussenruimte of bemiddelingsruimte. Deze ruimtes hebben gemeen dat ze "anders" zijn. Een heterotopie is een gebeuren in de tijd, het onderbreekt de continuïteit van de dagelijkse ruimte. Het zoeken naar zo'n ruimte in dit project was dan ook niet zo vanzelfsprekend. Toch ben ik ervan overtuigd dat we meer van deze plekken nodig hebben. Het bevrijdt de mens uit het hokjes-denken. Het zijn onbestemde ruimtes waar plaats is om een eigen creatie te verwezenlijken, zich te verrijken. Plaatsen waar geen doel aan gelinkt moet worden. Plaatsen waar het door zijn omgeving of zijn architectuur aantrekkelijk vertoeven is maar die bij het langskomen een kettingreactie lanceren. Plaatsen waar nieuwe actoren kunnen gestimuleerd worden.

VISIE OP DE POSITIE VAN DE ARCHITECT

Met een kritisch blik moeten we op zoek gaan naar die heterotopie, rekening houdende met geschiedenis, met de hedendaagse cultuur en een evoluerende toekomst. Elk stukje grond bevat al een bepaalde historiek, een geleefd heden en een duurzame toekomst. De architect als een helderziende, vermits het 'gebouwde' niet tijdelijk is, dient hij zich zo op te stellen om een toekomstbeeld te voorspellen. Een gewaagde functie als je het mij vraagt. Wie dit pad niet bewandelt, waant zich in het vaarwater van de activist of de pop-up architect die als een naald, plots ergens op de wereld, injecteert met een actie die verandering brengt. Zijn we niet op zoek naar duurzame architectuur die activistisch optreedt? Het kan maatschappelijke problemen aankaarten en die ook bestrijden. Als culturele actor hebben we een kritisch oog op de samenleving. Ik probeer daarom naast architect ook op te treden als culturele actor. De architect moet de dagdagelijkse functies ondervragen. Wat is wonen? Wat is slapen? Wat is eten? Om zo tot een verrijkende vorm van architectuur te komen, nieuwe denkwijzen te ontwikkelen. Hij moet alles wat hij ontwerpt bevragen naar gelang zijn context. Misschien kan het zich zo ontwikkelen dat het een prototype wordt. Een nieuw inzetbaar mechanisme. Een werkend geheel. Nieuwe types die universeel kunnen worden maar ingebed in de architecturale expressie van elke cultuur. Zo kan hij tot nieuwe inzichten komen in de zin van nieuwe inzetbare denkwijzen.

Nieuwe inzichten samenbrengen, die in zijn materiële vorm leiden tot een gelaagdheid. Zoals mist valt over een landschap en het indeelt in verschillende lagen. Lagen die dieptes generen. Dieptes die dieper kunnen zijn maar verborgen worden door de mist. Gelaagdheid heeft het project diepere betekenissen. Architectuur 'vermisten' is een kunst.

Deze positie als architect is dus duidelijk onstabiel. We moeten telkens weer het evenwicht zoeken binnen een constant veranderende maatschappij, als een wakend oog die via coördinaten blijft navigeren.

Masterproef Sara Vandewalle

"Er is een belangrijke rol weggelegd voor de politici: de mensen die waken over het gemeengoed - en die alsmaar talrijker worden - erkennen en ondersteunen. Want de rijkdommen die zij ontwikkelen, staan voor duurzaamheid, sociale verbondenheid, levenskwaliteit, collectieve actie..."⁽¹⁾

- Mensen maken de stad – Dirk Holemans

"Een socio-demografische verscheidenheid is zeker wenselijk, want de pluraliteit van de publieke ruimte bevestigt de rijkdom aan perspectieven en projecten, alsook de individuele vrijheid."⁽²⁾

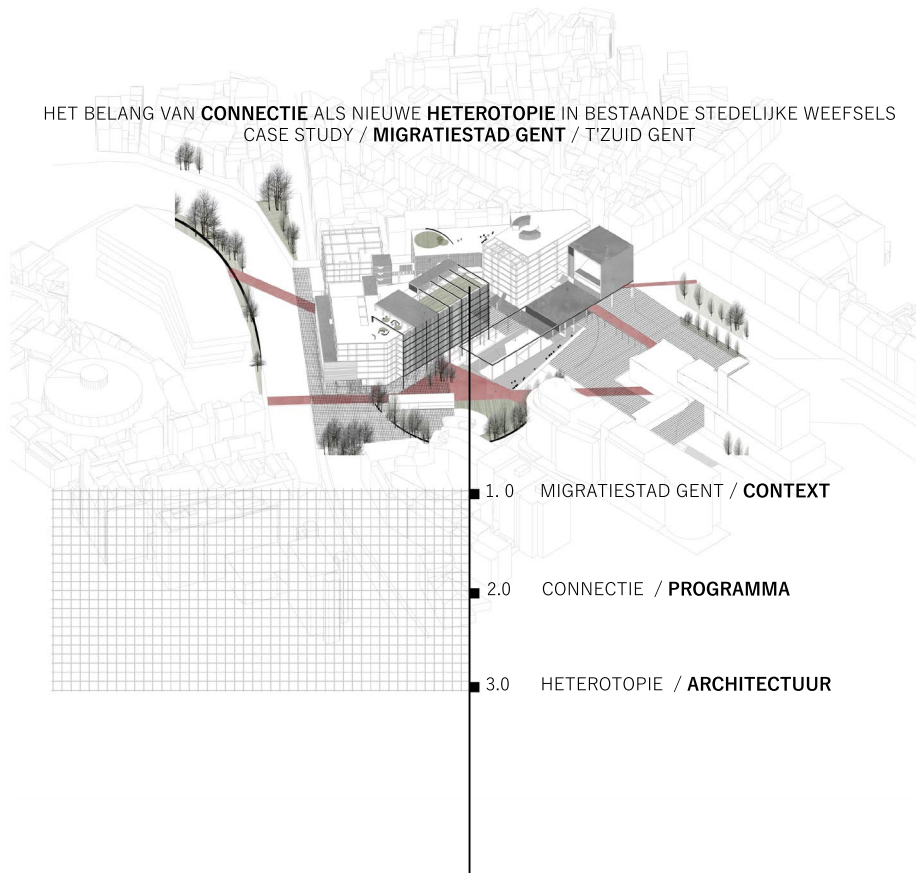

Voorwoord

Het vertrekpunt van mijn masterproef ligt bij een globale visie en kritiek op de vele eilandgroepen binnen een maatschappij, het verlies van creativiteit, het belang van ontmoeting en van elkaar leren. Het is een zoektocht naar connectie tussen doelgroepen via maakbaarheid, en dit op een plek die op zoek is naar een nieuwe soort ruimte, een ruimte die anders is, een heterotopie van zijn tijd. Een heterotopie is een plek waar twee niet-verzoenbare situaties samenkomen op één plek, een plek gedefinieerd omdat ze 'anders' is. Hoe kan zo'n heterotopie er dan uitzien? Common space is zo'n heterotopie, het is de ruimte van het tussen, zo'n niet-verzoenbare ruimte: een paradox van tijdelijkheid en permanentie, tussen het individu en de massa, tussen werk en vrije tijd, tussen privaat en publiek, tussen het passieve en actieve. Hoe kan zo'n nieuwe ruimte er dan uitzien waarin een individu met zijn kwaliteit- en kan meewerken aan een gemeenschappelijk project. Hoe kan zo'n bemiddelingsruimte tussen privaat en publiek er dan uitzien? Een plek waarin het individu zich kan ontwikkelen, samen met de gemeenschap. Het maken van een collectief brein! Een open ruimte of gebouw die werkt aan individuele vrijheden. We gaan op zoek naar die individuele vrijheid in een publiek domein, een tijdelijke plek toe-eigenen voor individueel gebruik. Hierbij wordt door samenwerking de diversiteit van een stad benut en wordt ze leerrijk. En onrechtstreeks in contact komen met een ecologisch bewuste houding zou een plicht moeten worden voor iedere burger. Die houding kan er komen als gebruiker van het gebouw als je producent wordt van je eigen product in het circuit van de kleine maakbaarheid. Waar? Het Zuid! Een ideale plek als casestudy voor vele andere steden! We grijpen terug naar de geschiedenis van het Koning Albertpark en het Woodrow Wilsonplein. We bestuderen welke architectuur de sfeer en identiteit van dit plein bepaald heeft tot op de dag van vandaag. Daaruit formuleer ik nieuwe doelen voor die plek aan de hand van mijn visie. Een nieuw stedenbouwkundige uitstraling in de stad en het daarbij horend programma. Bij het ontwikkelen van het programma zit mijn globale visie vervat maar ook de kritiek op de huidige functie van het Urbiscomplex als shoppingcenter. Het gegeven shoppingcenter botst met de toekomstige duurzame ontwikkelingen. Tot slot wordt de onderzoeksvraag beantwoord in de vorm van een mogelijke oplossing als nieuwe heterotopie die op zoek gaat naar wat ons bindt, en dat alles gaan vertalen in een gebouw.

(1) Dirk Holemans. 2012. Mensen maken de stad: bouwstenen voor een sociaalecologische toekomst. Antwerpen: EPO.
(2) Stavros Stavrides. 2016. Common City: The City as Commons. Londen: Zed Books Ltd.

HET BELANG VAN **CONNECTIE** ALS NIEUWE **HETEROTOPIE** IN BESTAANDE STEDELIJKE WEEFSELS
CASE STUDY / **MIGRATIESTAD GENT** / T'ZUID GENT

In de titel herkennen we 3 sleutelbegrippen die de ruggengraat vormen van deze Masterproef:

- 1.0 **MIGRATIESTAD GENT / CONTEXT**
De migratiestad Gent, een stad met diverse culturen en achtergronden, waar elke stad mee te maken krijgt. Gent als case-study voor vele andere steden.
- 2.0 **CONNECTIE / PROGRAMMA**
Het belang van connectie in tijden van digitalisering en als kritiek op kapitalisme. Hoe vormen we een collectief brein waarbij het individu ontwikkelt in samenwerking met de gemeenschap
- 3.0 **HETEROTOPIE / ARCHITECTUUR**
De zoektocht naar een nieuwe hedendaagse architecturale vertaling van de term 'heterotopie', geïntroduceerd door de Franse filosoof Michel Foucault. Hoe zien de heterotopia eruit in de 21ste eeuw?

1.0 MIRGRATIESTAD / CONTEXT

Gent is een van de vele steden die te maken krijgt met stijgende diversiteit. Het steeds groeiend aantal inwoners bereikt het cijfer van bijna 258 000. Een zeer grote groep inwoners van Gent is van vreemde afkomst of heeft de Belgische nationaliteit niet. Een multicultureel straatbeeld dat niet enkel in Gent voorkomt, maar een fenomeen dat iedere stad in rekening zal moeten brengen. Volksverhuizingen door oorlog of klimaatopwarming zijn maar een paar voorbeelden. Zo'n verhuizingen zorgen ervoor dat diverse culturen samenkomen op een plek die voor hen vreemd is en waarin het belangrijk is hen te laten integreren. Naast het voorzien van basisbehoeften voor deze kwetsbare groep zoals onderdak, kledij, voedsel, moet we durven verder kijken. We moeten hen opportuniteiten geven om hen te laten integreren. Hoe kunnen culturen een bepaalde taal vinden om met elkaar te communiceren en te connecteren, nieuwe commons op te bouwen met de huidige inwoners om meer begrip en een leefbare aangename stad te ontwikkelen. Hoe kunnen we een nieuwe visie ontwikkelen en hen niet zien als 'dure' kost voor de stad, maar als inspiratiebron, als mensen met ideeën, mensen die kunnen bijdragen tot een nieuwe samenleving.

Opvallend is dat bij alle culturele groepen in stad Gent relatief een jonge bevolking huist. Het grootste aandeel inwoners in stad Gent situeert zich in de bevolkingsgroep van 18-29 jarigen. Gent trekt als universiteitsstad ook heel wat studenten aan. Zo'n 70 000 studenten studeren in Gent. Studenten zowel uit binnen- als buitenland vinden hun weg naar het hoger onderwijs of de universiteit. Ook bij deze groep mensen van dezelfde leeftijdscategorie zien we andere opvoeding, achtergrond, oorsprong.

De focus van deze masterproef richt zich op de 'actieve bevolking', de groep mensen tussen de leeftijd van 20 tot 49 jaar. Het is opmerkelijk hoe groot deze groep is in de stad Gent. Deze grote groep moeten we zien als een opportuniteit om hen te laten connecteren. Maar hoe kunnen we door die verschillende, steeds veranderende groepen met verschillende achtergronden, toch elkaar vinden? Hoe kunnen we plekken maken waarin gemeenschappelijke doelen samenkomen en elkaar daardoor versterken. Een zoektocht naar de 'commons' in een stad in beweging. Een zeer breed begrip die na onderzoek in deze masterproef een betekenis krijgt.

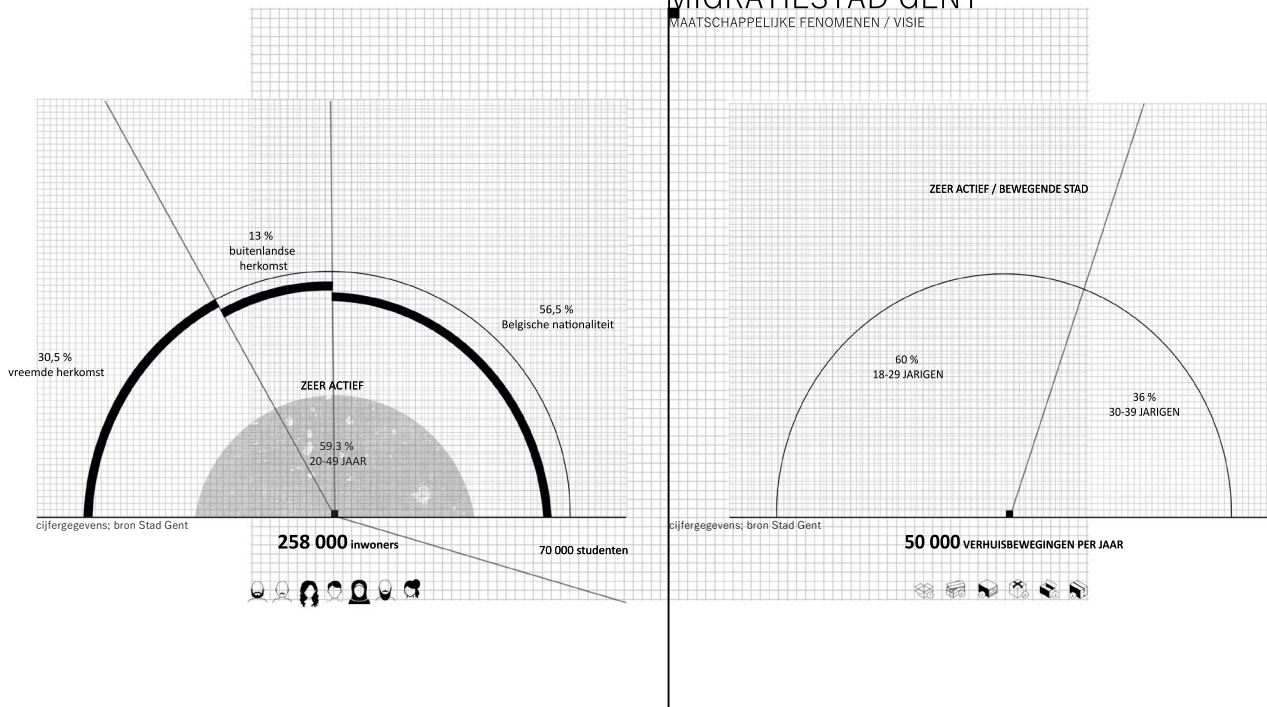
Gent; waar dan ook is er geen betere plek om deze grote groep actieve mensen te laten connecteren met elkaar, ongeacht de achtergrond. **Een zoektocht naar een collectief brein.**

1.1.0 BEWEGENDE STAD GENT

Daarnaast is gent ook nog eens een zeer bewegende stad. Het telt zo'n 50 000 verhuisbewegingen per jaar, wat opmerkelijk veel is. 60 procent is de groep van 18-29 jarigen en 36 procent zijn de 30-39 jarigen. We krijgen ook hier weer te maken met de actieve bevolkingsgroep. Het is een continu veranderende stad. Hoe kunnen we bij deze grote actieve en veranderende groep de mogelijkheden om te verenigen optimaliseren?

MIGRATIESTAD GENT

MAATSCHAPPELIJKE FENOMENEN / VISIE

figuur1 - An Election Entertainment, The Humours of an Election series, 1755
William Hogarth.

2.0 CONNECTIE / PROGRAMMA

De focus van deze masterproef vertrekt niet van een probleemsituatie die zich op dit moment voordoet, het is eerder een oplossing voor een probleem dat nu nog onzichtbaar lijkt. Er is ook geen probleemgroep, maar een focus op de toekomst om met de grootste groep Gentenaren, de actieve groep, alle kwaliteiten te willen benutten en in te zetten om zo mogelijke problemen te voorkomen.

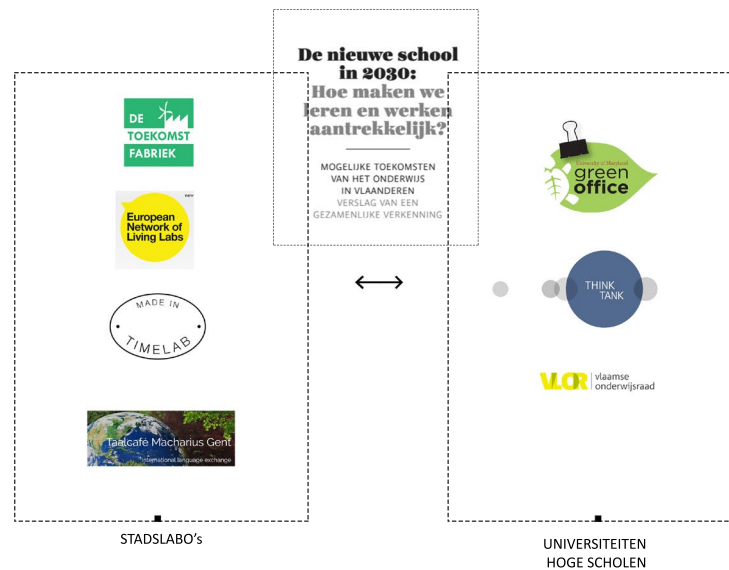
Als we het hebben over mensen met verschillende achtergronden dan gaat dit niet alleen om inwoners met andere etnische achtergrond maar ook om de eigen persoonlijke achtergrond op vlak van opleiding, verworven status. Mensen werden door geloofsovertuiging, kapitalisme en economische stelsels ooit in groepen ingedeeld. Die groepen zijn aan vermenging toe, waarbij het in dialoog treden met elkaar het uitgangspunt is. Geen virtuele dialoog maar een dialoog gericht op menselijke interactie waar men raakpunten vindt met elkaar, ongeacht leeftijd, taal, afkomst. Een dialoog op basis van maakbaarheid. Maakbaarheid als oudste instrument van 'taal'.

Het probleem is dat verschillende groepen mensen vaak op eilanden leven. Neem nu het voorbeeld op de universiteit. Ik ben student architectuur waarbij een traject van vijf jaar op maat om architect te worden, is vastgelegd. Je groeit naar 1 model toe. Waarom kan er geen spontane kruisbestuiving bestaan tussen de verschillende opleidingen onderling, een samenwerking tussen verschillende vakgebieden? Het is heel belangrijk om je oogkleppen af te nemen die we bij het kiezen van een richting opgezet kregen. We moeten ons tijdens de opleiding losmaken van het eiland waarop we zitten en vermenging proberen te vinden in de 'echte' wereld, de maatschappij. We moeten projecten realiseren waarin niet enkel je opleiding aan bod komt maar ook persoonlijke interesses hun plekje krijgen.

Hebben we niet meer van die plaatsen nodig, zoals 'An Election entertainment' van Hogarth 1754; een plaats die tijd en ruimte maakt voor dialoog tussen groepen en MET verschillende groepen. Op café gaan lukt om die connectie te vinden, maar waarom lukt dit niet op werkvlak? Bij het creëren van een idee zijn we nog zeer individualistisch ingesteld of vinden we de juiste connectie niet. Het is daarbij niet belangrijk hoe slim één persoon is, maar wat er echt om doet, is om creatief te zijn met het collectieve brein.

De Vlaamse Overheid doet al een eerste worp naar wat het 'nieuwe' werken en de 'nieuwe' school kan zijn. Hun visie staat op 2030 gericht. Als we echt verandering willen brengen dan zullen we er nu moeten werk van maken als we in 2030 niet weer achterop willen hangen.

"Met de snelheid waarmee de wereld vandaag verandert, zal onze maatschappij er over 20 jaar volledig anders uitzien. Tegelijk formuleert de maatschappij steeds meer verwachtingen naar het onderwijs. Het volstaat dus niet meer dat ons onderwijs zich voorbereidt op morgen. Omdat onderwijs een enorm belangrijke bron van sociale en economische ontwikkeling is, moet geanticipeerd worden op langere termijn, zonder grenzen van regeerperiodes of andere jaarplannen. Meer nog, er moet vertrokken worden van hoe de maatschappij er over een paar decennia zou kunnen uitzien om degelijke toekomstscenario's op te stellen. Dat vergt een reflectie over de maatschappelijke evolutie van nu en de maatschappelijke evolutie van de toekomst." (3)

Meer dan alleen hervorming op academisch niveau wil ik deze masterproef uitbreiden naar een groter maatschappelijk gegeven en meerdere bevolkingslagen gaan aanspreken. Zo is er ook urgentie om tijdens de opleiding een ecologische visie aan te leren. Een ecologische houding opgelegd krijgen die vanuit het onderwijs gevoeld moet worden. De hele samenleving zou die component moeten bezitten. Vaak liggen die fundamenteën bij het onderwijs. Men startte in 2016 met het inrichten van Green Offices in verschillende universiteiten en hogescholen in Vlaanderen. Een platform dat vanuit andere continenten is overgewaaid tot in Europa. Zo is de Harvard University in Amerika een koploper in het ontwikkelen van een instantie die de ecologische visie van de student verscherpt. Studenten kunnen zich aanmelden als ze nieuwe ideeën ontwikkelen. We kunnen spreken van geslaagde pogingen op hoger onderwijs of universitair niveau, maar moeten we niet de hele maatschappij aanspreken? Heeft niet iedereen nood aan een contactpunt waar men terecht kan om een ecologische houding aan te leren. Is louter de 'bewustmaking' daarin voldoende, moeten we geen stap verder gaan. Hoe kunnen we de burger 'onbewust' bewust maken van zijn duurzame houding. En moet het woord 'duurzaamheid', dat tegenwoordig overal voor gebruikt wordt, ook niet onstopt worden? Iedereen gebruikt het maar weinigen weten wat het precies inhoudt. Het woord dat zo krachtig is dat het teksten meteen een positieve weerklank geeft als het een aantal keer vermeld wordt. Maar wat houdt 'duurzaamheid' eigenlijk in? Laten we een greenoffice ontwikkelen voor de hele stad.

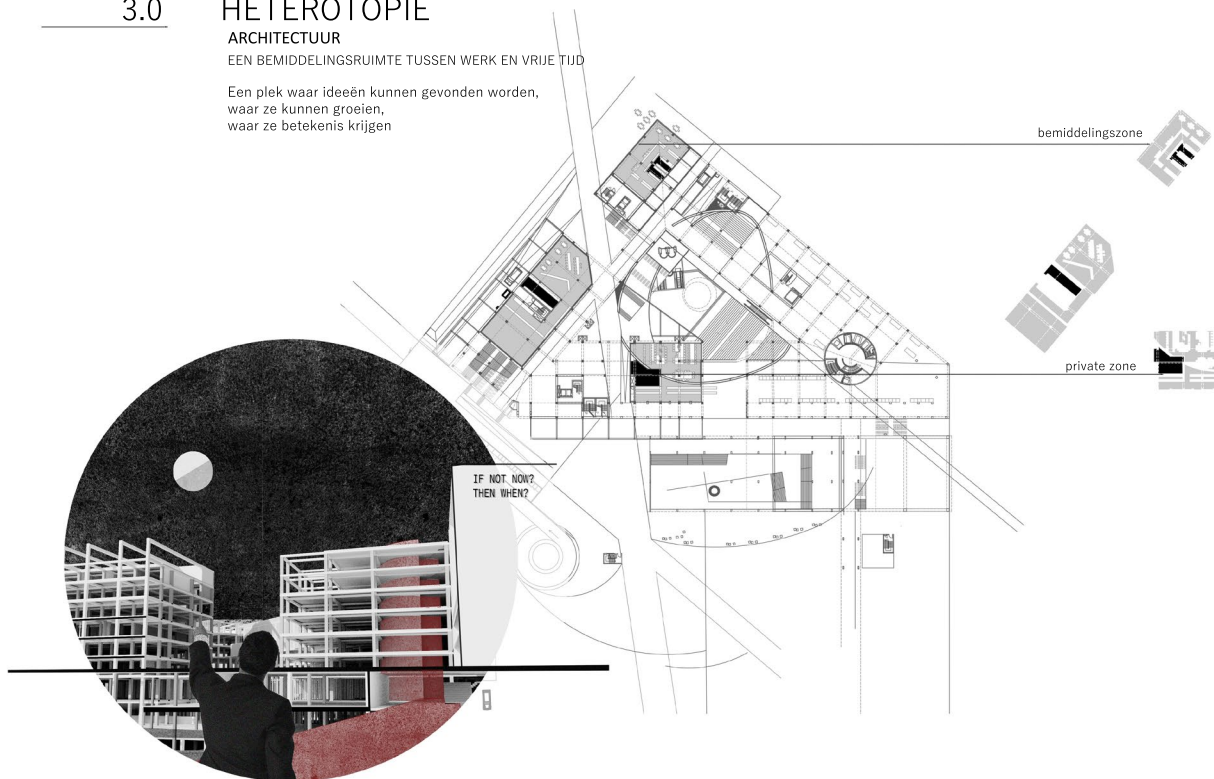
(3) Minister Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel; 1 maart 2013)

3.0 HETEROTOPIE

ARCHITECTUUR

EEN BEMIDDELINGSRUIMTE TUSSEN WERK EN VRIJE TIJD

Een plek waar ideeën kunnen gevonden worden,
waar ze kunnen groeien,
waar ze betekenis krijgen

3.0 HETEROTOPIE / ARCHITECTUUR

Hoe gaan we op zoek naar die connecterende plaatsen in het stedelijk weefsel?

Via een heterotopie zoals de Franse Filosoof Foucault het benoemd, kunnen we plaatsen gaan detecteren die 'anders' zijn. Het is een derde ruimte, een bemiddelingsruimte, een ruimte die een bepaalde eigenschap bezit omdat ze 'anders' is. Ik zet die zoektocht ook in, maar dan naar een heterotopie die het vermogen heeft te connecteren. Laten we zeggen dat we op zoek gaan naar een hedendaagse heterotopie.

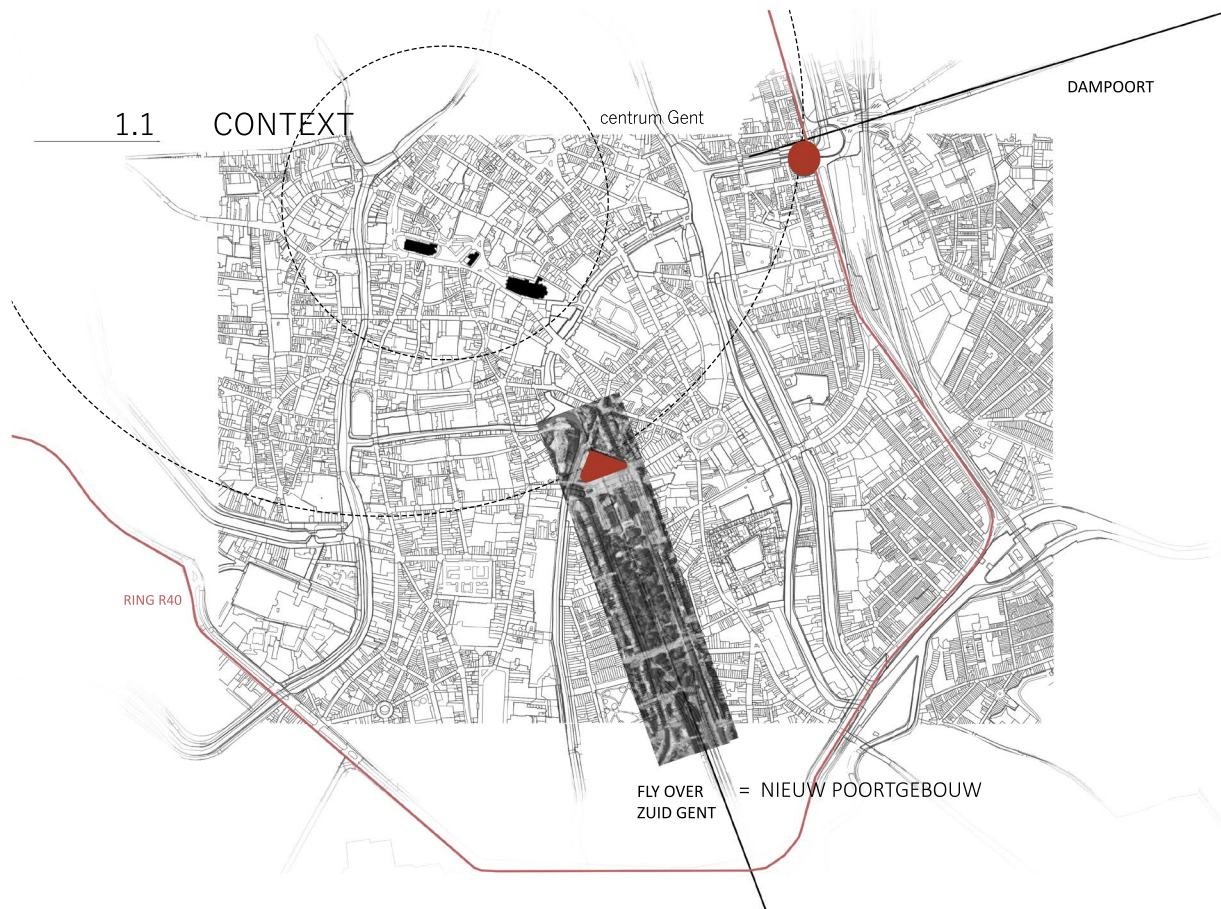
Volgens Foucault heeft een heterotopie één of meerdere van deze kenmerken:

1. *Het vestigt zich in alle culturen maar in diverse vormen (vooral als gebieden van 'crisis' of hoger 'afwijking')*
2. *Ze muteren en hebben specifieke acties op verschillende punten in de geschiedenis*
3. *Ze bestaan naast elkaar in één ruimte meerdere onverenigbare ruimtelijke elementen*
4. *Ze kapselen spatio-temporale onderbrekingen of intensiteiten*
5. *Ze veronderstellen een ambivalent systeem van openen / sluiten, in gang / uitgang afstand / penetratie*
6. *Ze hebben een specifieke handeling met betrekking tot andere ruimten zoals bijvoorbeeld illusie of compensatie*

Er zijn heel wat heterotopia in de stad ze activeren niet, ze zijn er gewoon. In deze tijd hebben we nood aan een heterotopie die connecteert, weg van al het digitale, op zoek naar de menselijke connectie. (met nadruk op de creatie).

Heterotopie onderscheidt zich van het 'normale', het is een onderbreking van het normale. Het is een plaats die anders is omdat ze de dagelijkse continuïteit doorbreekt en op die plaats 2 onverenigbare elementen samenbrengt. Een heterotopie wekt een zekere vreemdheid op door de combinatie van beide contexten in ruimtelijke zin, twee situaties die niet met elkaar verzoenbaar zijn. Zo is common space een ruimte van het 'tussen': een paradox van tijdelijkheid en permanentie.

Om die heterotopie te vinden moeten we gaan zoeken in nollikaarten om te zien wat deze specifieke plek 't Zuid te bieden heeft op privaat en publiek vlak.

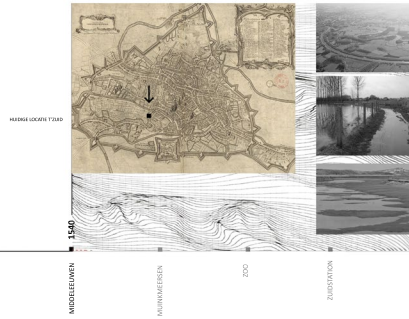

1.1 CONTEXT

Hoe kunnen we architectuur terugclaimen voor de gemeenschap en dit op één van de duurste plekken in Gent: t'Zuid. Zijn ligging is dankbaar omdat het op een knooppunt ligt van strategische assen rondom Gent. Zo is Dampoort ook een plek die deze kwaliteiten bezit.

GROENE LONG

GENT - SHOPPINGCENTER T'ZUID

1.2 GESCHIEDENIS

Hoe is deze kostbare plek in Gent tot stand gekomen? Wat kenmerkte het gebied in zijn tijd?

1.2.1 Meanderend gebied: **GROENE LONG**

Zowel het Urbiscomplex als het Koning Albertpark liggen op de voormalige meanderende vlakte van de Schelde. De Schelde takte zich voor het binnenkomen in Gent af in 2 stromen. Tussen die 2 stromen waren er regelmatig natuurlijke overstromingen. Het was en is bijgevolg heel slechte grond om op te bouwen.

1.2.2 Muinkmeersen: **PRODUCTIE**

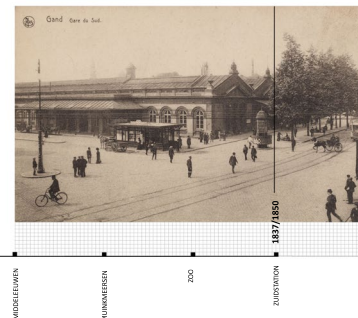
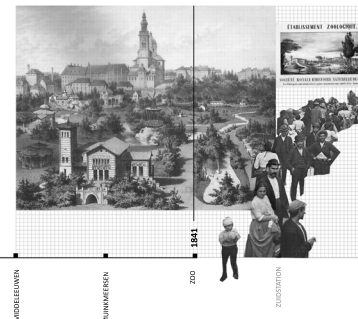
Deze meersen werden later tot oogstland gemaakt en waren eigendom van de Sint-Pietersabdij. Op het land werkten monniken die textiel bleekten op de weiden van de Muinkschelde. Er waren meer dan 18 blekerijen actief.

1.2.3 Dierentuin : **DIVERSITEIT**

De dierentuin werd opgetrokken omstreeks 1851 in de Muinkmeersen, in een tot dan toe open ruimte tussen de Opperschelde en de spoorlijn naar het station Gent-Zuid. Het telde verschillende vijvers en waterlopen. In het begin konden enkel leden van de vereniging de dierentuin bezoeken. De dierentuin was toen een plaats om te netwerken waar de gegoede burgerij afspraak had en gezien wilde worden. Later werden de toelatingsvoorwaarden geleidelijk meer versoepeld en werd de dierentuin ook voor andere sociale klassen opengesteld, eerst voor de burgerij, later de middenklasse, doch werden de verschillende klassen gescheiden. Arbeiders mochten bijvoorbeeld enkel op zondagvoormiddag binnen om het deftiger volk niet voor de voeten te lopen. Op het eind van de eeuw liepen de bezoekersaantallen terug en in oktober 1903 werd de maatschappij ontbonden. In 1905 sloot de dierentuin volledig.

1.2.4 Zuidstation: **DOORLAATBAARHEID**

Gent-Zuid was een spoorwegstation gelegen grensend aan het huidige Woodrow Wilsonplein. Een station die niet alleen vele mensen verplaatste maar ook een plek die het nachtleven opwaardeerde rondom het station. Een levendige buurt die na afbraak van het station in 1928 zijn deuren sloot wegens gebrek aan ruimte en de voordelen van een doorgangstation in plaats van een kopstation.

1.2.5 Urbiscomplex Gent = **MUUR**

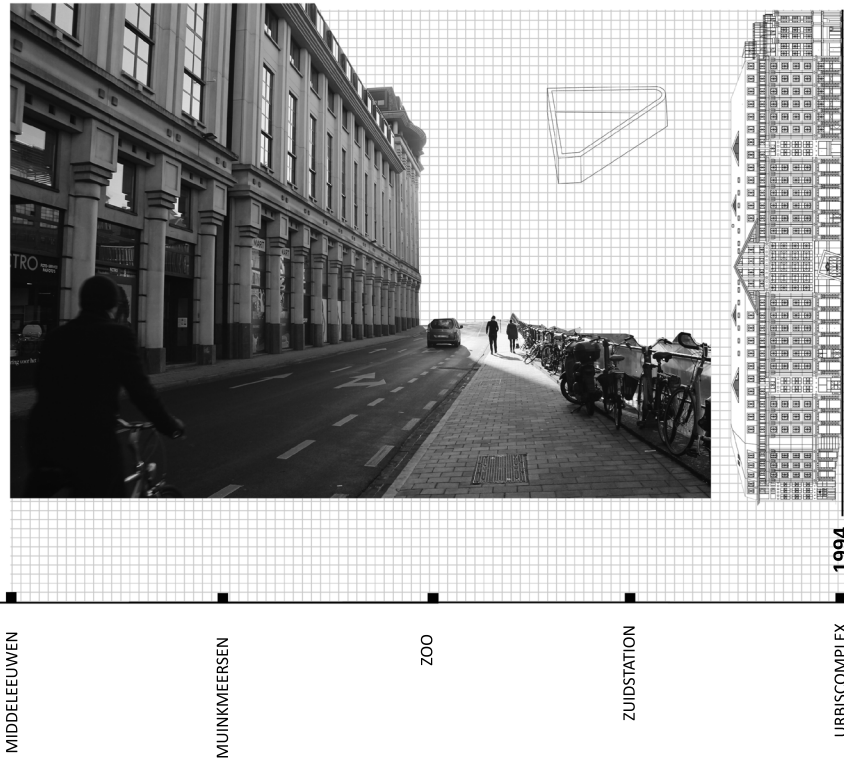
Nu is het een shoppingcenter aan het zuid. In 2013 werden Nero architecten als winnaar verkozen in een wedstrijd voor een renovatie van het shoppingcenter en het provinciehuis. Deze renovatie is er niet gekomen omdat het Oost-Vlaams provinciehuis op de hoek van het Urbiscomplex een andere vaste plaats gevonden had. Tot op heden staat het deeltje van het provinciehuis nog steeds te koop voor 62 miljoen euro.

Een grondig onderzoek ivm met het doorknippen van de fly-over wordt gestart in 2018. Nu komt koning auto door de autosnelweg tot in centrum Gent. Dit zorgt voor heel wat lawaaioverlast en de daarbij horende fijne stofdeeltjes. Men wil meer inzetten op openbaar vervoer en een betere toegankelijkheid van de zwakke weggebruiker.

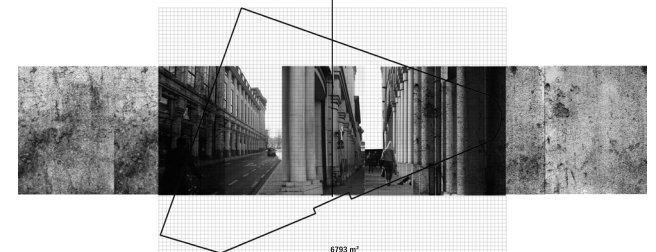
Conclusie:

Het lapje grond voor het Zuid is doorheen de geschiedenis vaak van functie veranderd. We kunnen de verschillende periodes benoemen met een aantal kernwoorden: groene long, productie, diversiteit, doorlaatbaarheid en muur. Deze kernwoorden vormen eveneens de basis van mijn ontwerp, want ze zijn telkens het succes van hun tijd geweest. Van groene long tot productieplaats, naar een plek met veel diversiteit, waarna het Zuidstation de doorlaatbaarheid in de stad versterkte en het nachtleven een boost gaf. De fly-over bracht koning auto in de plaats van het station. Tot op heden staat de lange muur, ontworpen door Bontinck, als afgrenzing van dit gebied. Een nieuwe toegangspoort is dus meer dan welkom.

MUUR

- GROENE LONG
- PRODUCTIE
- DIVERSITEIT
- DOORLAATBAARHEID
- MUUR

Woodrow Wilsonplein

Huidige gevel Urbiscomplex

Nieuwe galerijen

1.3 GESCHIEDENIS WOORDROW WILSONPLEIN (4)

Het plein ontstond door het instellen van een nieuwe rooilijn. De rooilijn van de nieuwbouw ten opzichte van het bestaande hoofdgebouw van het Zuidstation aan de kant van Woodrow Wilsonplein moet 20 meter achteruit wijken. Op die manier ontstaat er een openbare weg van 50 meter breed. Dat voorschrift diende er voor om de doorstroming van het verkeer in de toekomst te garanderen. Men vermoedt op dat moment al een sterke stijging van het aantal voertuigen en probeert op die manier daar nu al een antwoord op te bieden. Van een echte pleinfunctie voor het Woodrow Wilsonplein is dus geen sprake.

Op de dag van vandaag wordt het plein gedomineerd door een aantal openbare gebouwen die grote invloed hebben op de beleving van het Wilsonplein. Aan de oostzijde van het Wilsonplein hebben we het Graaf van Vlaanderenplein. Architect Charles Leclerc-Restieaux (1816-1897), die ook verantwoordelijk was voor de eenheidsbebouwing aan het Sint Pietersplein, tekende een imposante gevelrij in neoclassicistische stijl. De gevelrij bevat drie portieken met daarop frontons die door Dorische zuilen worden gedragen.

Dit plein had ook negatieve gevolgen voor het oude centrum van de stad. Aan de korenmarkt waren opmerkelijk minder toeristen. De drukke trekpleister verplaatste zich van de korenmarkt naar het Woodrow Wilsonplein.

In de reeks 'Bouwen door de eeuwen heen' zijn vier huizen opgenomen die bij het ontstaan van de Statiestraat aan de noordzijde van de straat, tegenover het Zuidstation, gebouwd worden. De huizen zijn allemaal in dezelfde stijl. Ze worden beschreven als breedhuizen, gebouwd in Louis-Philippestijl. Twee van deze huizen worden later getransformeerd tot cinemazalen. In het derde hoofdstuk, over de cinemazalen aan het Woodrow Wilsonplein, wordt dieper ingegaan op de architectuur van deze huizen.

De architectuur van het Woodrow Wilsonplein

De architectuur van het SAC is postmodern. Het uit beton opgetrokken gebouw is bekleed met aluminium en glas. Postmodern zijn vooral het gebruik van de zuilen. Die zuilen zijn dan ook terug te vinden in het ontwerp van Bontinck. Het fronton die in het Capitool bovenaan de façade afgrenst, wordt ook geïmplementeerd in het t'Zuid. Ondanks dat in alle gebouwen het motief van zuilen terug te vinden is, is het verband tussen de gebouwen aan het plein niet duidelijk zichtbaar.

Doorheen de hele geschiedenis is de stad er vrijwel nooit in geslaagd het Woodrow Wilsonplein een echt pleinkarakter te geven en functies te creëren die op alle momenten van de dag mensen aantrekken, te verwezenlijken. Daarnaast is de architectuur van het plein, in de ogen van het overgrote deel van de bevolking en de dienst architectuur van de stad, niet geslaagd.

(4) Stefan Valkman, "De architectuur van het Woodrow Wilsonplein", ongepubliceerd eindwerk, Universiteit Gent, Gent, 2010.

1.4 STEDENBOUWKUNDIGE ANALYSE

1.4.1 NOLLIKAART

De nollikaart als tool voor de stedenbouwkundige zoektocht naar de heterotopie. We merken dat er heel wat publieke gebouwen in de omgeving rond het Urbiscomplex gelegen zijn. Heel wat cultuurcentra en scholen domineren het gebied.

a. Publiek gebouw

Via nollikaarten kwam ik al snel tot de conclusie dat het gebouw een publieke functie zou moeten krijgen. Als we een Nollikaart bekijken van het gebied waarbij het Urbiscomplex een private functie zou onderbrengen dan is het gebouw niet in staat connectie te vinden met de Krook. De Krook is nu gelegen aan de overzijde van de Schelde, in zekere zin toch wat geïsoleerd van de omliggende publieke ruimtes.

Het Urbiscomplex kan echter ook een publieke functie vervullen. Wanneer we dit aangeven op de Nollikaart dan zien we meteen een link ontstaan tussen alle omliggende gebouwen. Er vormt zich als het ware een wandeling die publieke gebouwen met elkaar verbindt langsheen de Schelde. Een nieuwe wandeling langs deze waterstroom die dan verder via het François Laurentplein en de Reep loopt, om vervolgens te eindigen aan de nieuwe site 'Dok Noord'. Indien we deze zone voetgangers- en fietsvriendelijk maken, ontstaat er vanaf de E17 tot in het hartje Gent een voetgangers- en fietsvriendelijk gebied.

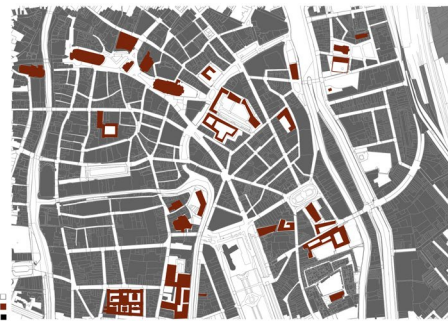

Nollikaart

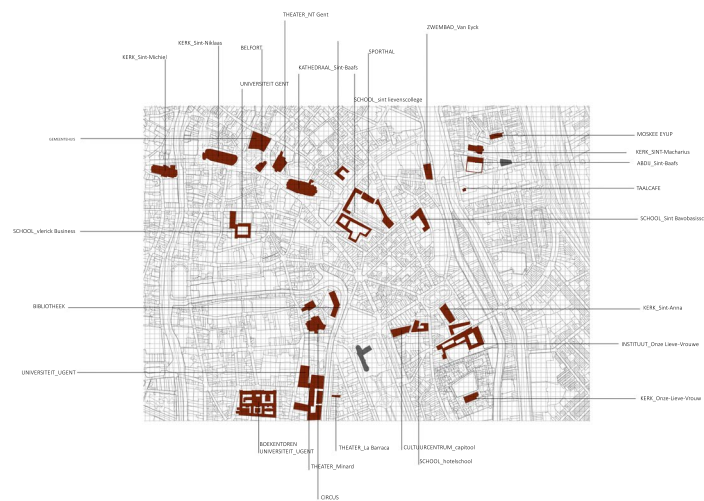

NOLLIKAART

Nollikaart met publieke gebouwen

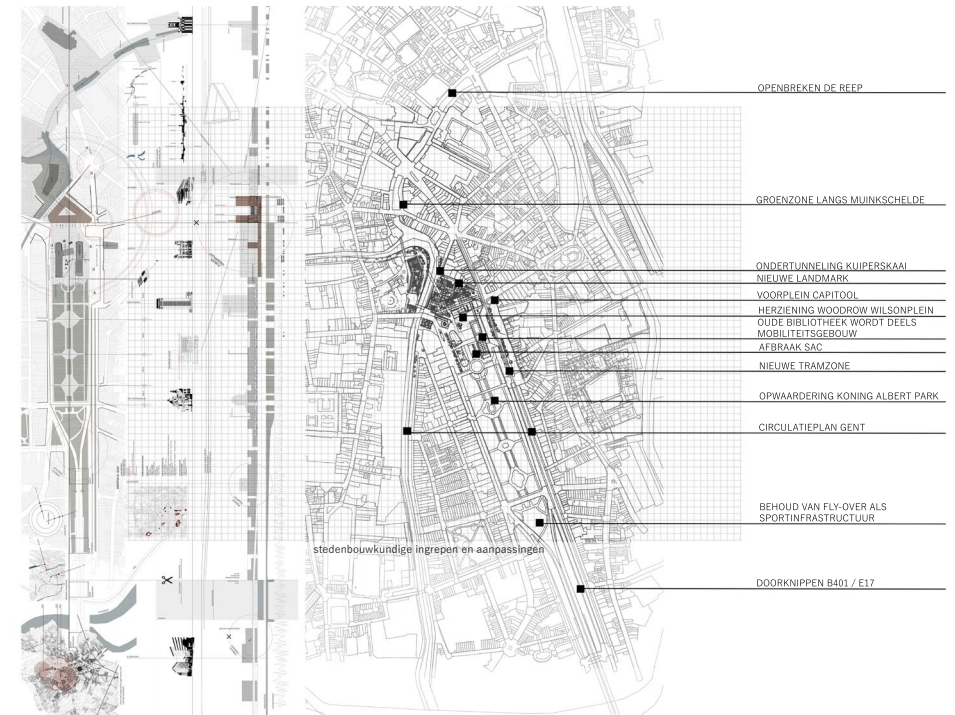
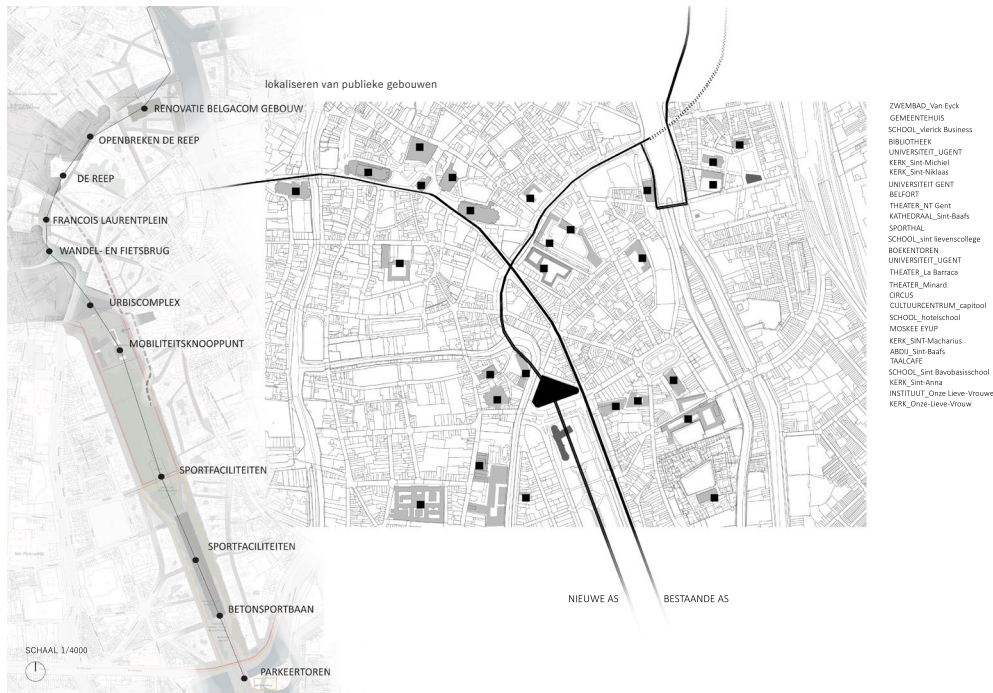

PUBIEK BUITEN
PUBIEK BINNEN
PRIVAAT

SCHAAL 1:6000

1.4.2 Mobiliteit

a. Doorknippen fly-over

Stad gent zal in 2018 een onderzoek starten om de E17 door te knippen. Ze willen de auto en de daarbij horende drukte en geluidsoverlast uit de stad weren. De auto die nu door deze autosnelweg tot recht in het centrum van de stad wordt gestuurd brengt ook heel wat fijnstof met zich mee.

Elke dag passeren 65 000 voertuigen op de fly-over in beide richtingen. Dit grote aantal zal via andere wegen de toegang tot de stad moeten vinden of men zal gebruik moeten maken van het openbaar vervoer. Het plan van de Dienst Stedenbouw is om een parkeergebouw aan het einde van de fly-over te plaatsen en vanuit dat punt is er een mogelijkheid openbaar vervoer te nemen. Het einde van de autosnelweg wordt voorzien net voor de Schelde.

Wat er met de bestaande structuur van de fly-over zal gebeuren is nog niet duidelijk. In mijn ontwerp geef ik het een nieuw leven. Zowel op als onder de structuur zullen sportfaciliteiten voorzien worden. Wanneer dan het Urbiscomplex ontwikkeld aan de ene zijde van het park, is het ook belangrijk de tegenoverliggende kant te ontwikkelen als we willen dat er doorstroming in het park komt. Momenteel heeft het park nauwelijks aantrekkelijke randen. Het park wordt omsloten door 2 op- en afritten van de E17, en in de zuid-noord-as wordt het afgeblokt door het SAC en de E17 zelf.

Sportinfrastructuur op deze specifieke plek zou een goede locatie zijn vermits er in de omgeving geen sportfaciliteiten voor handen zijn. Naast de watersportbaan kunnen we dan met trots ook de "betonsportbaan" het leven inroepen. De naam heb ik zo gekozen om dat het ook het grote kenmerk wordt van de site, namelijk de structuur van de fly-over.

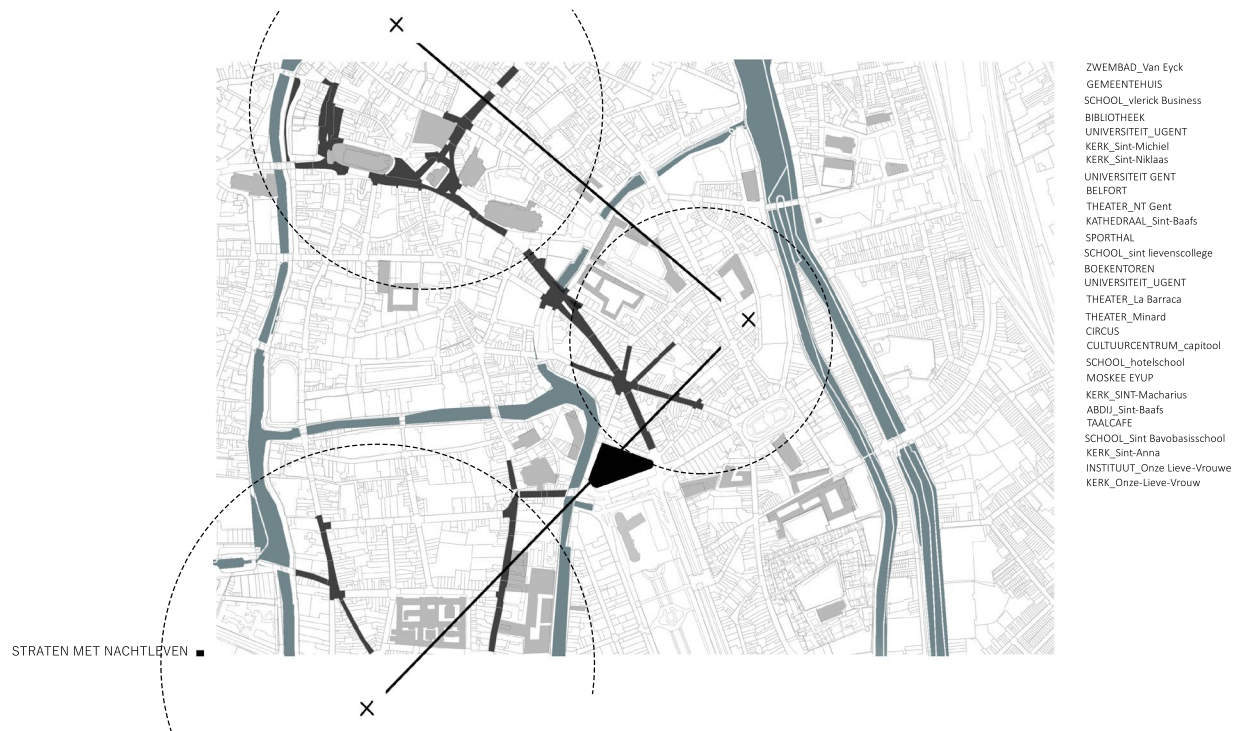
b. Nieuw mobiliteitsplan

Het nieuwe mobiliteitsplan heeft grote invloed over de hele stad. Het werd ingedeeld in sectoren die enkel via de ring te bereiken zijn. De Kuiperskaai zou doorgeknippt worden en auto's zullen ondergronds het traject verder zetten. Een keuze die snel gemaakt was vermits het gebouw nauwelijks contact heeft met de waterkant aan de Kuiperskaai. Na het mobiliteitsplan goed bestudeert te hebben, is het onmogelijk de Kuiperskaai als weg door te knippen. Het is één van de weinige lussen die kunnen gemaakt worden in de sector om weer naar de ring te gaan. De Kuiperskaai zal dus toegankelijk moeten blijven voor verkeer. In mijn ontwerp heb ik beslist om deze weg te gaan ondertunnelen. Een drastische ingreep maar die na de opening van de krook toch wel een logische zet zou zijn.

De drukte aan dit knooppunt was al groot, en door de aanleg van het nieuwe kleine voetgangersbrugje die een doorgang biedt naar de krook, is de chaos er helemaal compleet. Vermits daar een uitbouw komt en de fundering er toch gegoten moeten worden voor een aanbouw, kan evengoed ook die ondertunneling meegenomen worden in de bouwplannen.

c. Nachtleven opwaarderen

Het nachtleven dat weggefallen is sinds de afbraak van het Zuidstation re-integreren we door het Urbiscomplex te gaan beschouwen als schakel tussen Porta Ganda en het nachtleven op en rond Blandijnberg. Nu is dit een verlaten plek. Enkele taxi's zoeven voorbij. Geen aangename plek om s' nachts te vertoeven en zelfs ook niet om te passeren.

1.5 STEDENBOUWKUNDIGE CONCLUSIE

a. Poortgebouw

Het opentrekken van het Urbiscomplex is een must. Dit door het neerhalen van de lange hoge muur die er nu staat, een muur die het winkelcentrum omsluit. Bij het binnenkomen in stad Gent is dit één van de eerste grote gebouwen die in het oog springt. Een gebouw met een veel te grote omvang en stalinistisch karakter. Niet bepaald een architectuur die Gent kenmerkt. Het toont de identiteit van de stad niet.

Een nieuw poortgebouw dringt zich op. Een open structuur die bij het binnenkomen in stad Gent een weidse blik geeft op de stad. Het Urbiscomplex moet opgetrokken worden.

b. Evenementenplein – Woodrow Wilsonplein

Het Woodrow Wilsonplein heeft alle troeven om een evenementenplein te worden. Het Capitool in het oosten, de oude bibliotheek en SAC in het zuiden, De Krook en de Vooruit in het westen. Wanneer het Urbis een publieke functie zou krijgen, wordt ook het noorden ingevuld als openbaar gebouw.

Het plein tussen deze cluster aan openbare gebouwen zou voorzien moeten zijn met een groot onbebouwd gedeelte waar de functie kan variëren naargelang de noden.

Verkeer zal volledig geweerd worden. Nu wordt het plein vooral bezet door stilstaande taxi's, bussen en een verspreiding van fietsen over het hele plein. Een versnipperd plein die dus vraagt om wat ongedwongen orde.

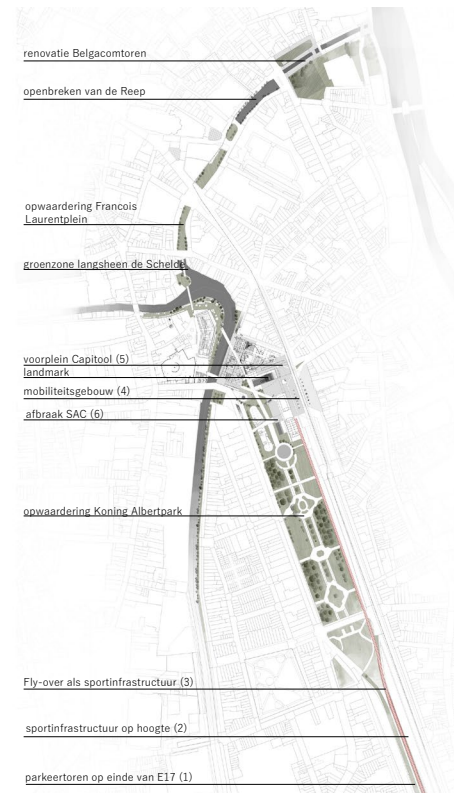
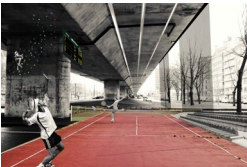
c. Openbaar vervoer

Het openbaar vervoer is nu gelokaliseerd voor het Capitool. Het vormt op die manier meerdere obstakels waardoor het Capitool onbereikbaar lijkt te zijn en tevens onzichtbaar. Veel verander ik niet aan de locatie van dit knooppunt. Het blijft op de oorspronkelijke plaats maar het wordt wat verder opgeschoven weg van het Urbiscomplex. Zo kan ook het Capitool betrokken worden bij het plein.

Belangrijk is het stimuleren van het openbaar vervoer. De parkeerfunctie gaat uit mijn gebouw. Bijgevolg moet het openbaar vervoer nog beter en aantrekkelijker gemaakt worden.

Van de oude bib is er dus een mogelijkheid om een mobiliteitsgebouw te maken. Een gebouw dat als een landmark staat ingeplant in het plein om mensen op weg te helpen met bus tram en taxi.

- Gebrek aan kwalitatieve publieke ruimte,
niet gebrek aan publieke ruimte; -

2.1 HUIDIG PROGRAMMA: URBIXCOMPLEX

a. Shoppingmall-problematiek

6793,90 m² ommuurd eiland die gediscconnecteerd is van zijn omgeving.

Het huidige programma van het Urbixcomplex is hoofdzakelijk gekend als shoppingcenter. Daarnaast is er ook het provinciehuis, heel wat kantoren en zelfs appartementen. Het nieuwe programma staat volledig in contrast met de huidige werking van shoppingcentra.

Ik heb daarbij een kort onderzoek gedaan naar de het verbruik van zo'n kledij-economie. Dan kunnen we wel stellen dat we niet goed bezig zijn. Een van de kledingsmerken zoals H&M zijn openlijk over hun productieproces. Zo wordt de kleding gemaakt in Oosterse landen, waarna ze verkocht worden in Europa. Bij dit transport wordt er enorm veel papier en plastic gebruikt om het kledingstuk te verpakken en te beschermen. Banaal is echter wanneer het solden zijn, is er niet genoeg opslag in het depot in België, waardoor het deels terug moet naar Oosterse landen, en pas wanneer er solden zijn leggen ze terug de weg af naar Europa. Zo'n 6,5 procent is overschot na 2de verkoop. Die worden ofwel weer opgestuurd naar Oosterse landen of Afrika, of worden verkocht in outlets. Zelfs 2,7 procent daarvan wordt vernietigd wegens exclusiviteit van het merk of andere absurde redenen die niet meer te aanvaarden zijn in de wereld van vandaag.

b. Analyse huidig programma

Onderzoek aan de hand van Nollikaarten brengt ons bij de conclusie dat het gebouw zeker een publieke functie moet bevatten. Door die publieke functie krijgen we een connectie tussen meerdere open en doorlaatbare plaatsen op een bepaalde as. We kunnen dan bijgevolg die as gaan benadrukken waardoor een nieuwe wandeling ontstaat, beginnend aan de Fly-over tot aan de dokken in Gent. Een wandeling voor de zwakke weggebruiker om op die manier nog meer ruimte te voorzien waarin koning auto de machtspositie aan het verliezen is.

a. Maakbaarheid – co-creatie – ontmoeting – koppelwoningen

Gent beschikt over heel wat labo's en zij hebben elk hun eigen plekje. Deze labo's zijn vaak onzichtbaar maar werken op zichzelf heel goed. Ze vormen de toekomst op vlak van werken en vooral 'samen-werken'. Ze kunnen elkaar versterken door samen te werken en te fungeren als één groot labo. Ze verdienen een bepaalde erkenning die er nu nog niet is. Een erkend gebouw geven op maat van de labo's waar nieuwe connecties tussen de labo's onderling kunnen ontstaan, dringt zich op.

Hiermee wil ik de nieuwe manier van werken stimuleren: werken waarbij de klemtoon ligt op samenwerken en kennis delen met elkaar. Hierbij kan architectuur een belangrijke positie innemen om dit te doen slagen.

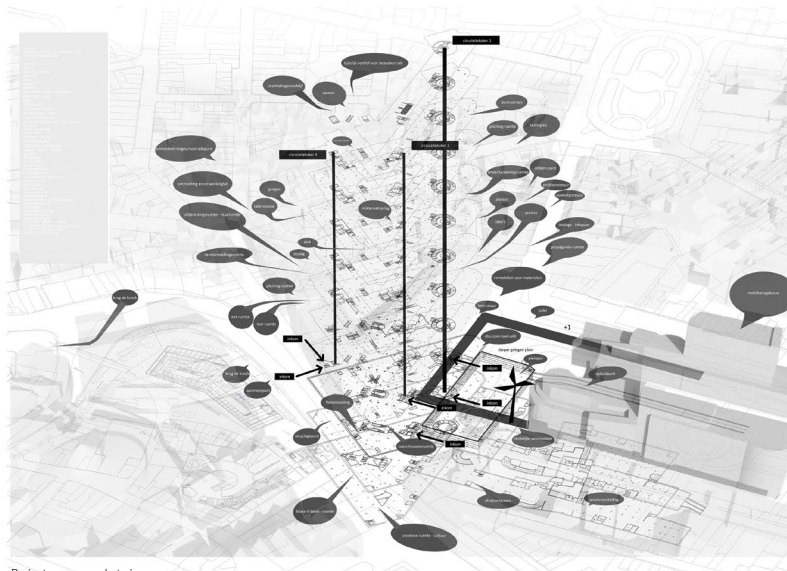
Daarnaast is er in stad Gent nood aan creatieve ruimte. Een plek voor de creatieveling in Gent waar ze openlijk en op alle momenten van de dag creatie kunnen delen met elkaar.

Maar er is ook een stijgend aantal jonge ondernemers die nood hebben aan een werkruimte, ruimtes die gehuurd kunnen worden. Zowel studenten maar ook volwassen zijn opzoek naar zo'n ruimtes. Die ruimtes vinden we nu ook al, maar ze worden bijvoorbeeld niet gekoppeld aan labo's of andere werkplekken. Die koppeling kan dan op zijn manier weer andere zaken stimuleren.

Laten we deze aspecten nu allemaal koppelen aan elkaar. Ze delen allemaal de gemeenschappelijk noemer: maakbaarheid. Ik ben er dan ook van overtuigd dat ze elkaar kunnen versterken. Ze worden allemaal uit hun vaste omgeving gehaald. Ze worden uit hun figuurlijk hokje getrokken en in een nieuwe vorm gecombineerd.

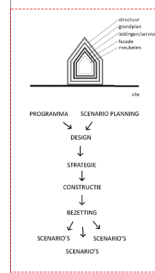
Exterieur en Interieur Urbixcomplex

Brainstormen over het nieuwe programma

Huidige beleving

Zicht op agora

3.1 Scenario gericht bouwen

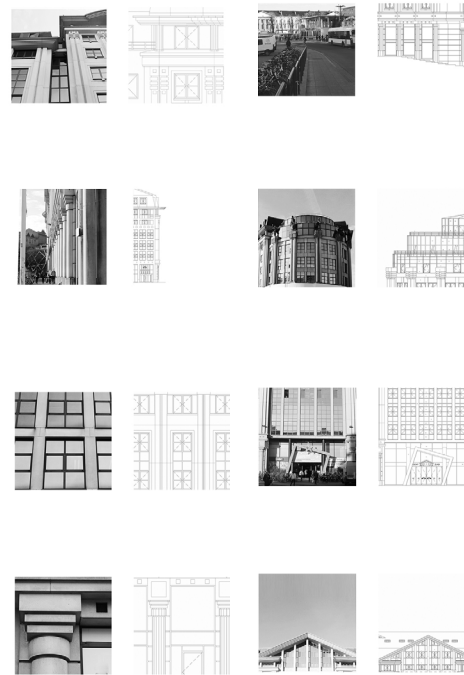
Het is de taak van de architect om aan scenario-bouwen te doen. We moeten een gebouw niet 1 bepaalde functie toekennen maar meerdere toekomstvisies ontwikkelen voor die plek. Daarbij komt kijken dat al in de ruwbouwfase wordt nagedacht over een flexibel plan. Bij dit project zitten we met een bestaande vaste structuur. De uitdaging zit erin het grid te gaan invullen op een omkeerbare manier.

3.2 ARCHITECTURALE INGREPEN

3.2.1 Moeten we wel bouwen?

Het Urbiscomplex is gebouwd in 1994, we kunnen ons dus de vraag stellen of een renovatieproject niet duurzamer is dan alles meteen met de grond gelijk te maken. Een ontmanteling van de gevel is een must om de doorlaatbaarheid van het gebied te vergroten en het gesloten architecturale karakter te kelderen.

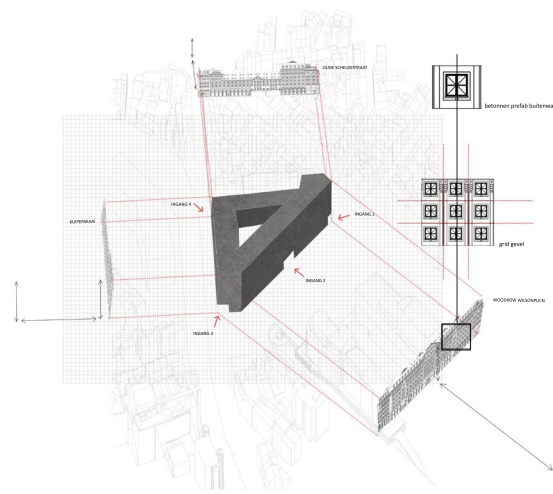
Na gevelstudie kwam ik al snel tot de conclusie dat de prefabelement gemakkelijk weg te nemen zijn. We zullen de gevel strippen wat nieuwe mogelijkheden zal bieden op architecturaal vlak maar door deze handeling te doen wil ik een statement maken. Als we architectuur willen terugclaimen voor de gemeenschap dan moet de muur gesloopt worden. De muur die nu disconecteert van zijn omgeving.

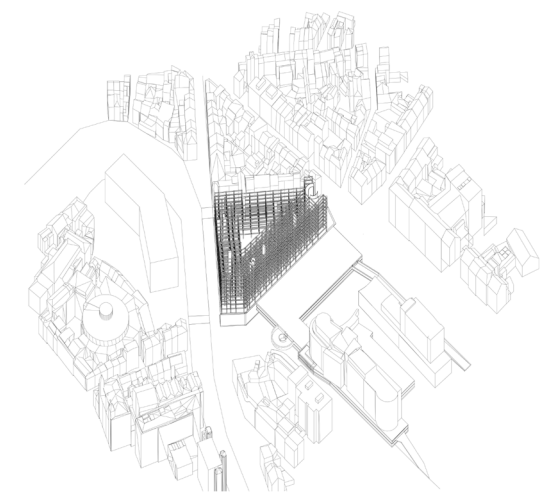
Gevelstudie

Moeten we bouwen?

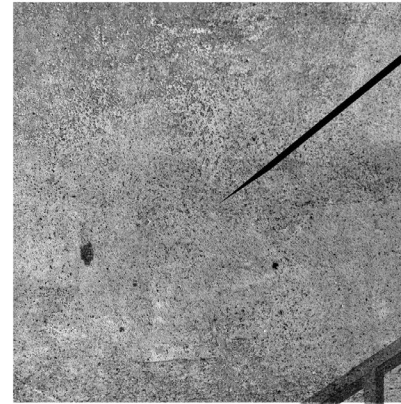

Gevelanalyse

Structuur

De architect en zijn rol als activist

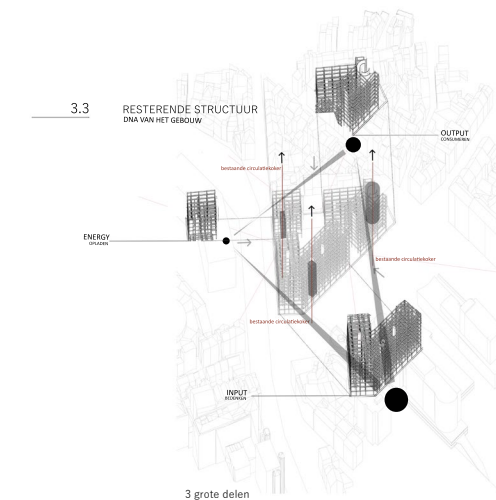
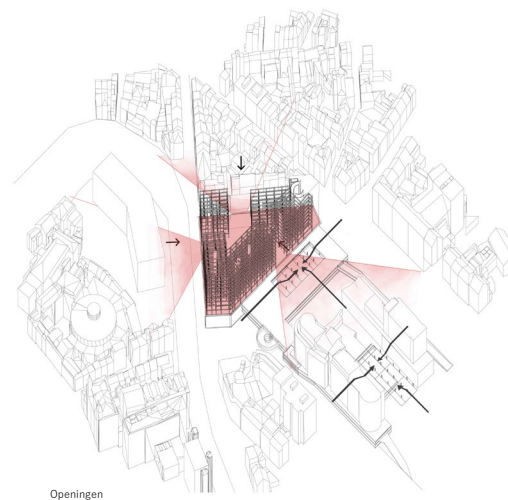
3.2.2 DOORLAATBAARHEID

We nemen na de ontmanteling eerst de grote pijnpunten aan op de site. Dat gaat over drukke mobiliteitsknooppunten maar ook over connectie met de Krook en het Koning Albertpark. Twee connecties die er nu ontbreken en die de voorafvermelde stedenbouwkundige wandeling zouden belemmeren.

Daarom ook de drastische keuze om belangrijke doorgangen te maken door het slopen van bepaalde delen. Door voorafgaande stedenbouwkundige beslissingen bestaat het gebouw uit drie grote componenten. Dit worden dan ook de 3 entiteiten uit mijn programma en zij gaan tevens het uiterlijk karakter van de site bepalen. Door die insnijdingen krijgt de site daarbovenop ook een leesbaar karakter. Als gebruiker kan je via de architectuur jezelf oriënteren en lokaliseren op die plek.

Deze 3 entiteiten hebben een eigen werking, maar beïnvloeden elkaar ook. Het gaat over:

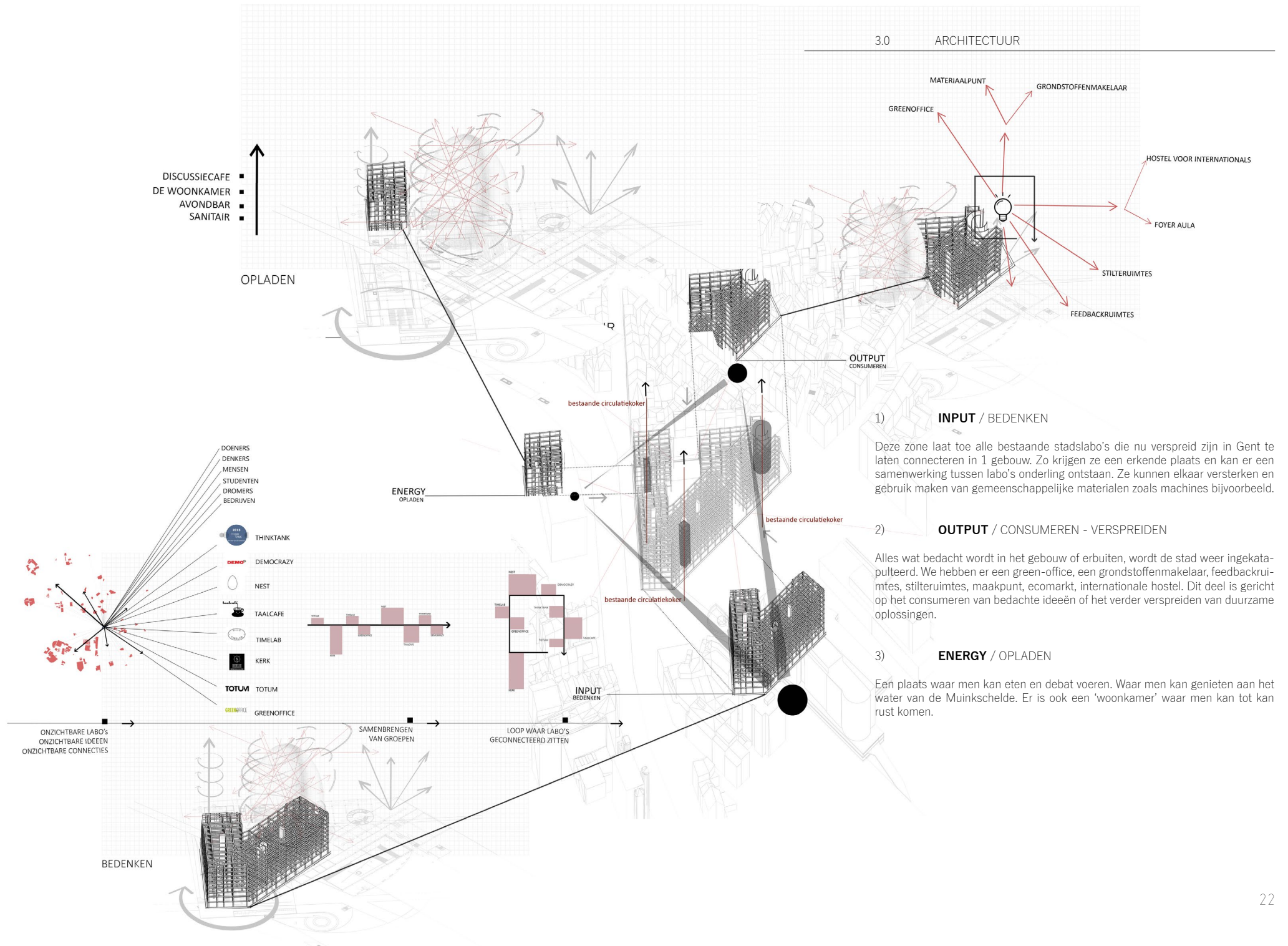
- 1) INPUT / BEDENKEN
- 2) OUTPUT / CONSUMEREN - VERSPREIDEN
- 3) ENERGY / OPLADEN

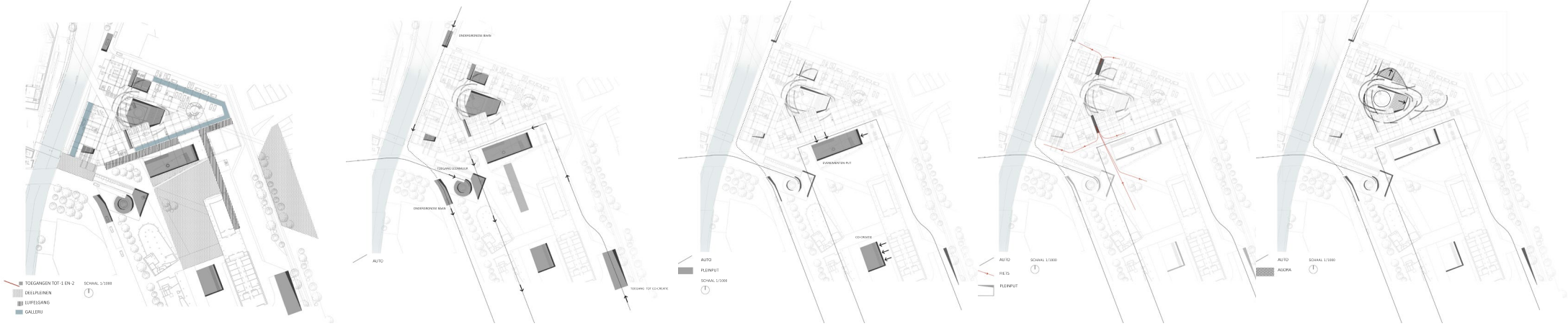

Door het feit dat er zich 'maak-processen' afspelen kan het ook een bijdrage leveren aan de kleine stedelijke circulaire economie.

Hoe kunnen we stedelijke problemen ook op stedelijk niveau gaan oplossen door die kleine maakbaarheid te gaan introduceren in de stad.

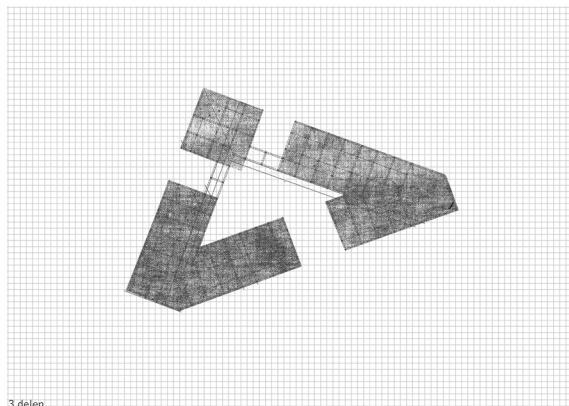

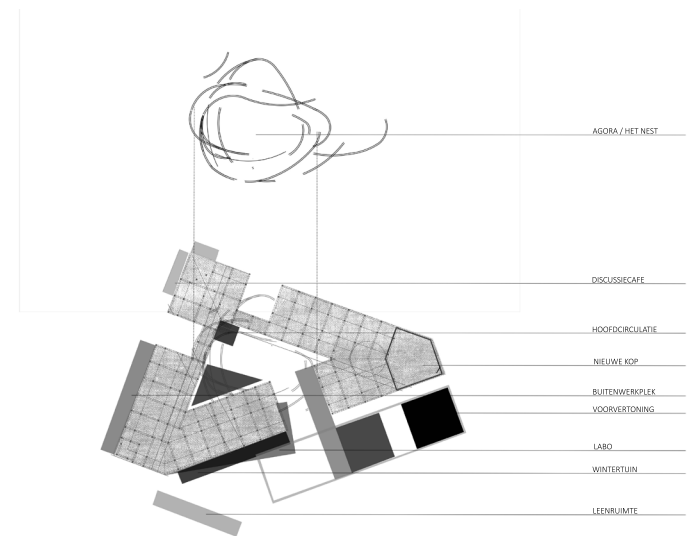
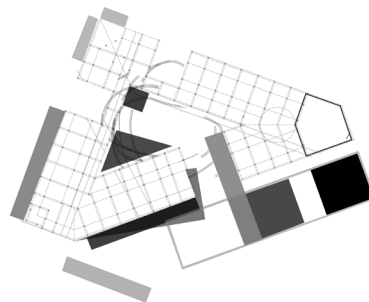
3.2.3 NIEUWE TOEVOEGINGEN

Om een optimale werking van de labo's te kunnen garanderen en omwille van duurzaamheidsredenen worden nog extra delen aan het gebouw toegevoegd. Zo komt er een wintertuin ter hoogte van het Woodrow Wilsonplein. Daarnaast nog een buitenwerkplek, voorvertoongebouw, nieuwe circulatiekoker, leengebouw, binnenwerkplek en een agora.

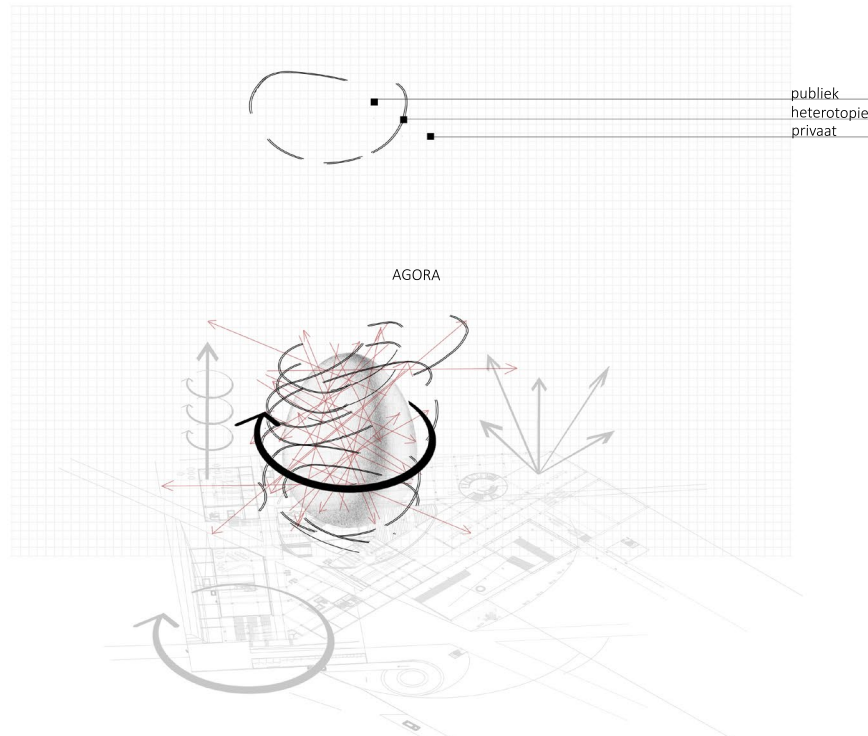

3 delen

Toevoegingen

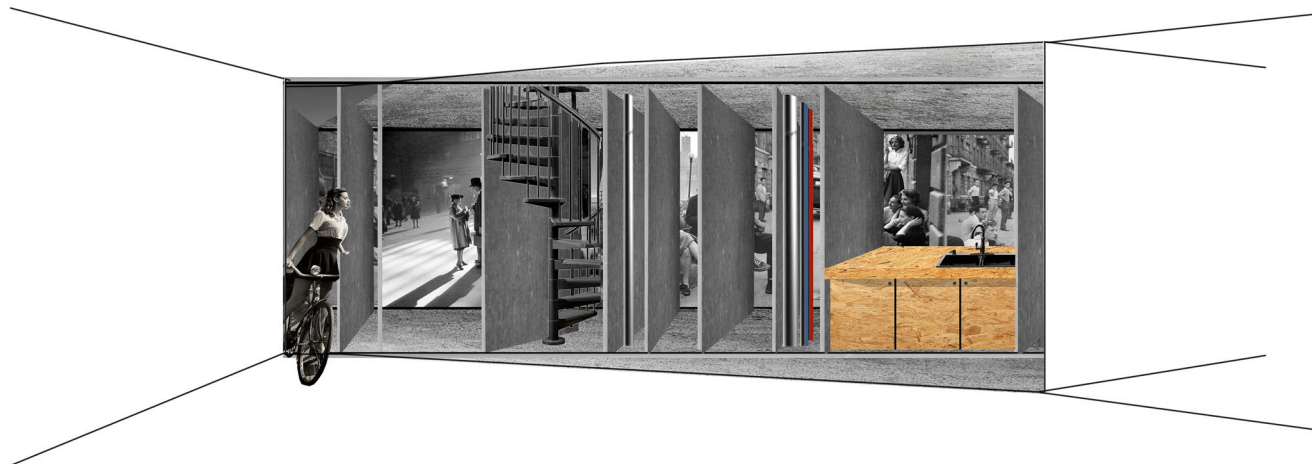
Drie delen met centraal agora

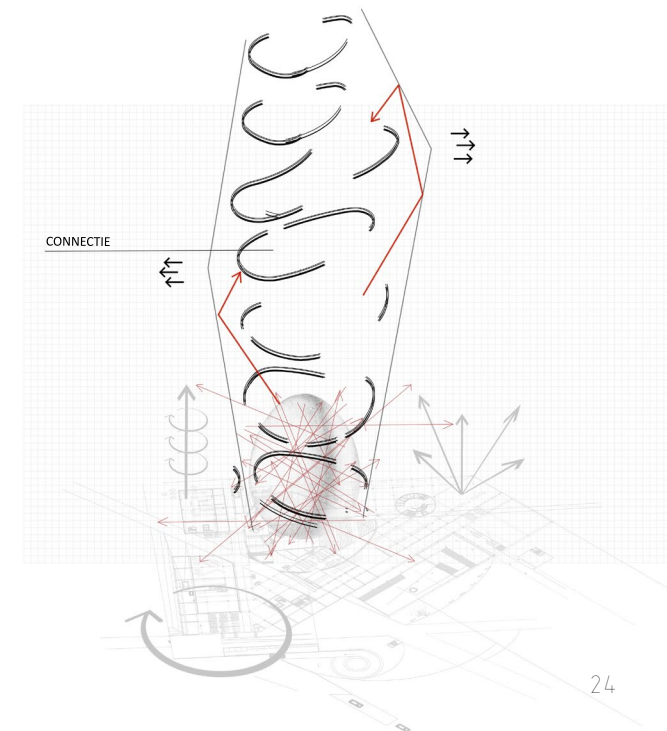
3.2.4 DE AGORA

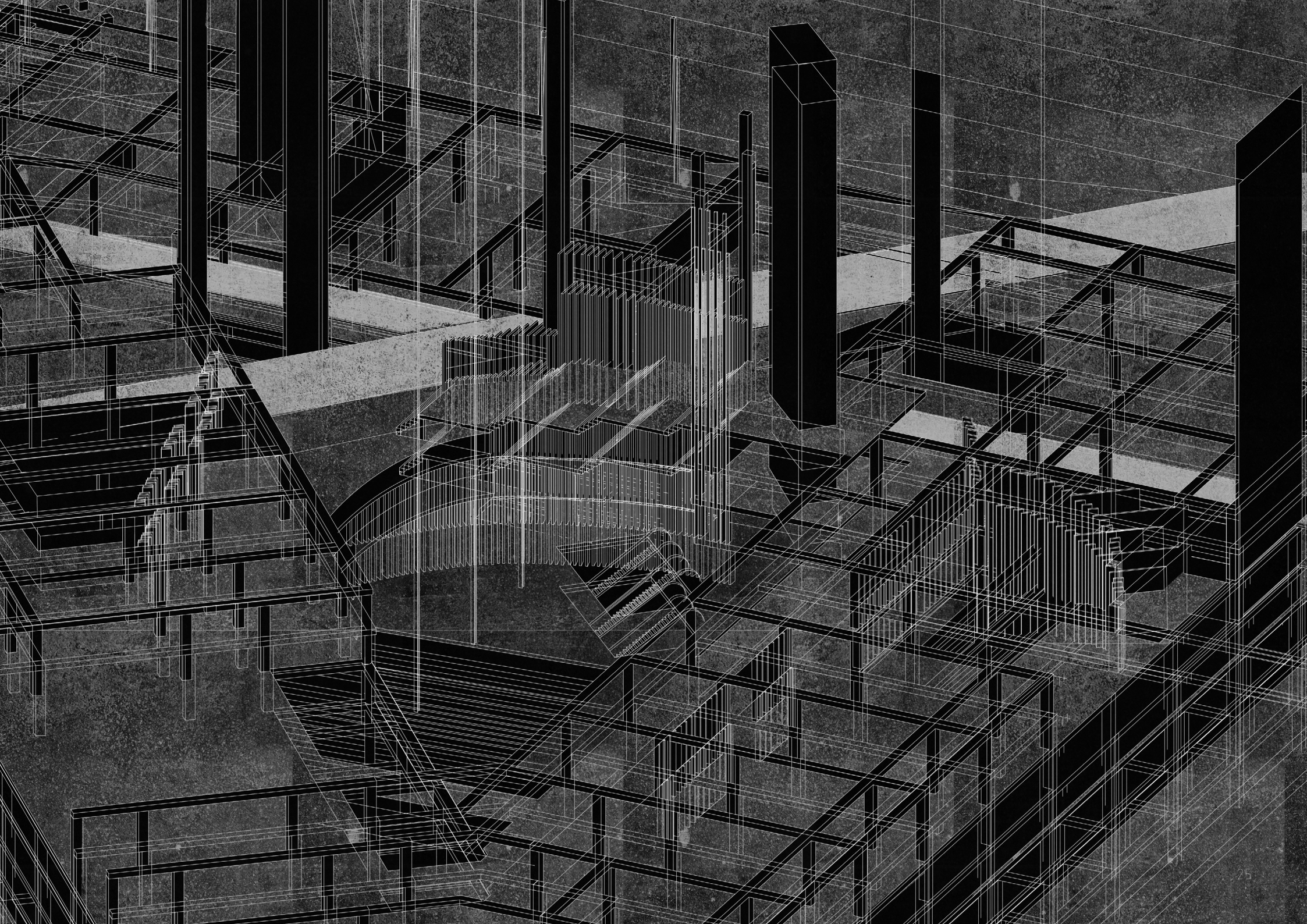
De agora is zeer belangrijk in het project. De agora krijgt vorm door middel van een muur die zich op elk verdiep als een organisme beweegt. Die muur wordt gezien als de heterotopie zone van het gebouw. De zone die bemiddelt tussen privaat (labo's, greenoffice,..) en publiek (agora, pleinen). Door bijvoorbeeld die labo's in 1 gebouw samen te plaatsen wil dit nog niet meteen zeggen dat er een connectie ontstaat tussen hen onderling. De muur bevat elementen die gemeenschappelijke waarde kunnen hebben. Om weer op het voorbeeld van de stadslabo's terug te keren, kunnen die labo's gaan fungeren als 1 geheel wanneer water en elektriciteit gedeeld worden. Voor de labo's en bezoeker heeft dit een bepaalde waarde. Je wordt er samen verantwoordelijk voor wanneer je een lidkaart bezit. De nutsvoorzieningen lopen doorheen die muur. Zo is er een open buitenkeuken in de muur verwerkt bij de ecomarkt. Na het marktgebeuren zal het mensen samenbrengen aan de muur. De opkuis van de markt brengt hen op dat punt samen. Connectie ontstaat! Zo zijn er ook heel wat spil- en andere trappen ingewerkt in die heterotopie zone ofwel in die muur. Weeral spreken we van mogelijke contactplaatsten die ontstaan in en rond de muur.

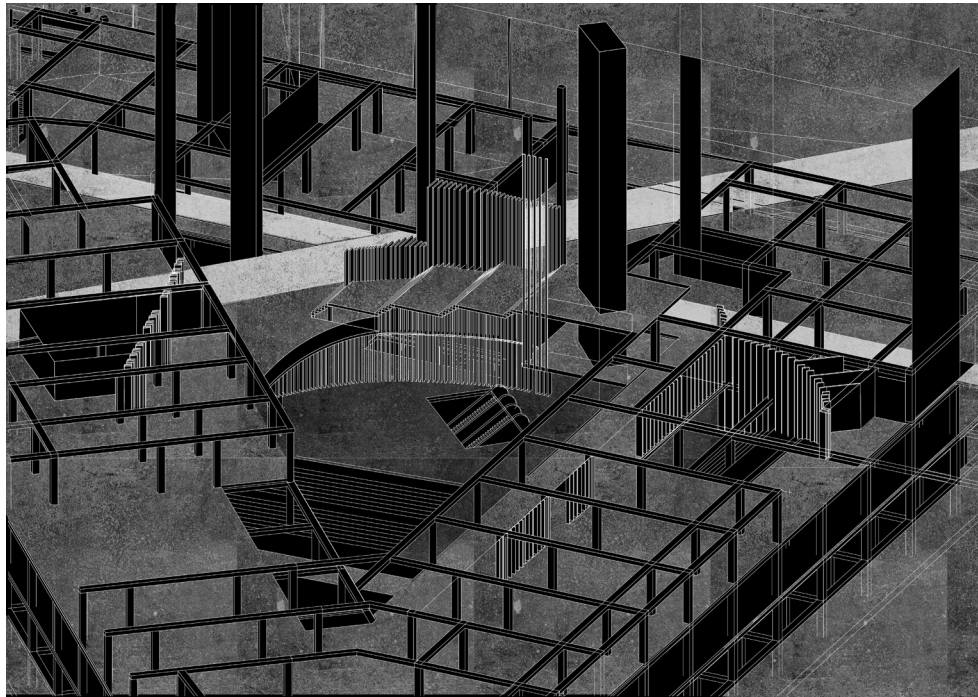
Het is dus zeer belangrijk de muur te 'behandelen' als een organisme. Zowel de gebruiker als bezoeker moet er zorg voor dragen.

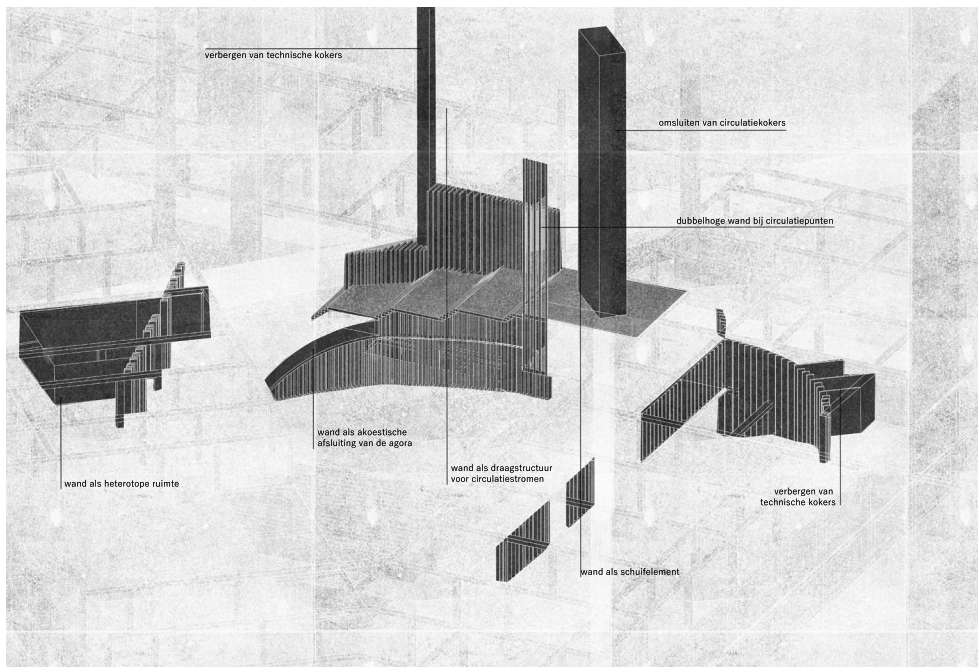
Wand als intermediair
Tussen werk en privaat
Tussen het passief en actieve
Tussen geven en nemen

Axonometrie verdieping 0

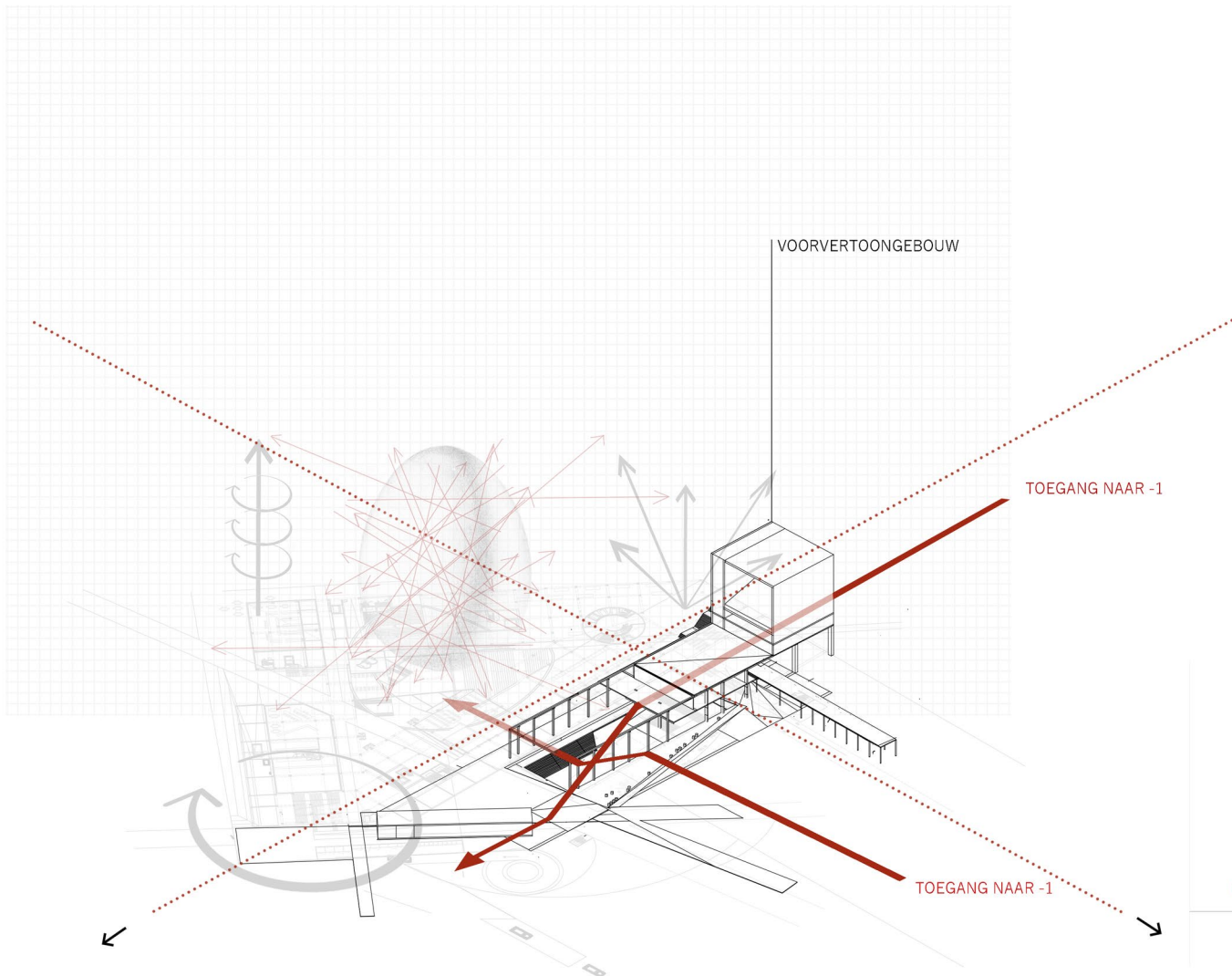
Muur als heterotopie ruimte

De Agora als DE plek voor het verspreiden van ideeën en het vinden van connectie

3.2.5 VOORVERTOONGEBOUW

De toevallige voorbijganger kan er kennis maken en ervaringen opdoen. Het moet hen triggeren om er op zijn minst iets van op te pikken.

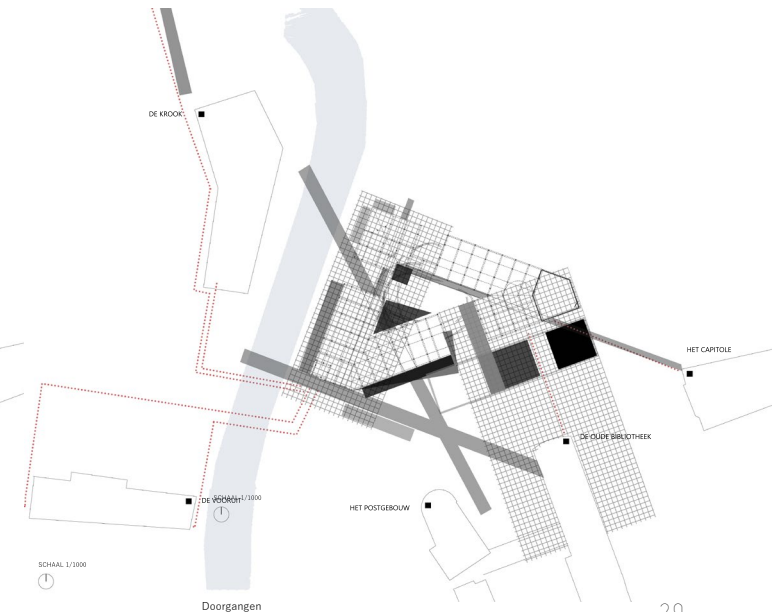
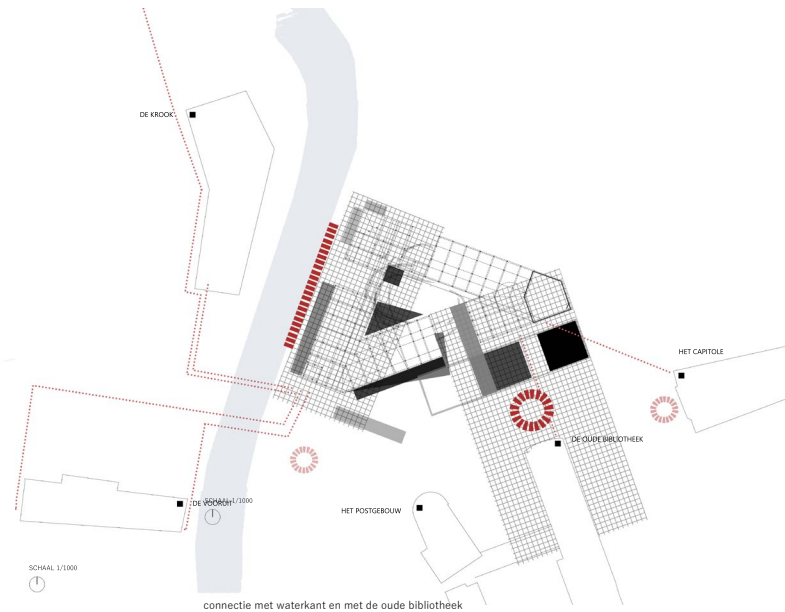

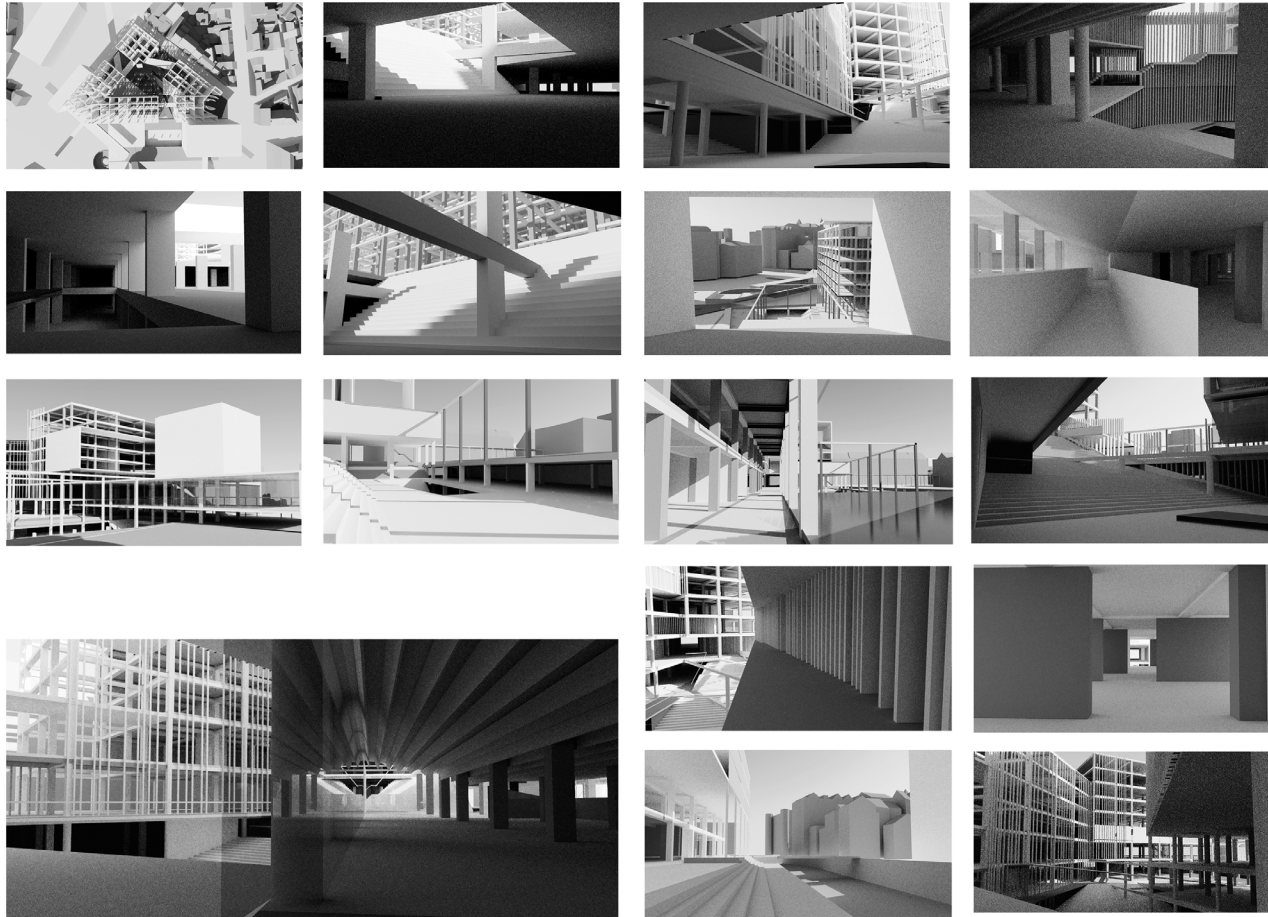
Men kan er afdalen naar de co-creatie ruimtes. = DOEN
 Men kan er de permanente tentoonstelling bezichtigen op niveau +1. = ZIEN
 Men kan er debatten en voorstellingen gaan beluisteren in de aula. = HOREN

3.3 SIMULTAAN PROCES VAN ARCHITECTURALE INGREPEN EN ONTWIKKELINGEN OP MAAIVELDNIIVEAU

Het Woodrow Wilsonplein functioneert nu als één groot plein waardoor men door zijn huidige grootte en inrichting het pleingevoel al die jaren verloren heeft. Ik splits het plein op in deelpleinen. Een plein aan de waterkant en een evenementenplein. Ook heel wat short-cuts worden doorheen het gebouw voorzien zodat het gelijkvloers mee gaat functioneren als uitbreiding van de deelpleinen.

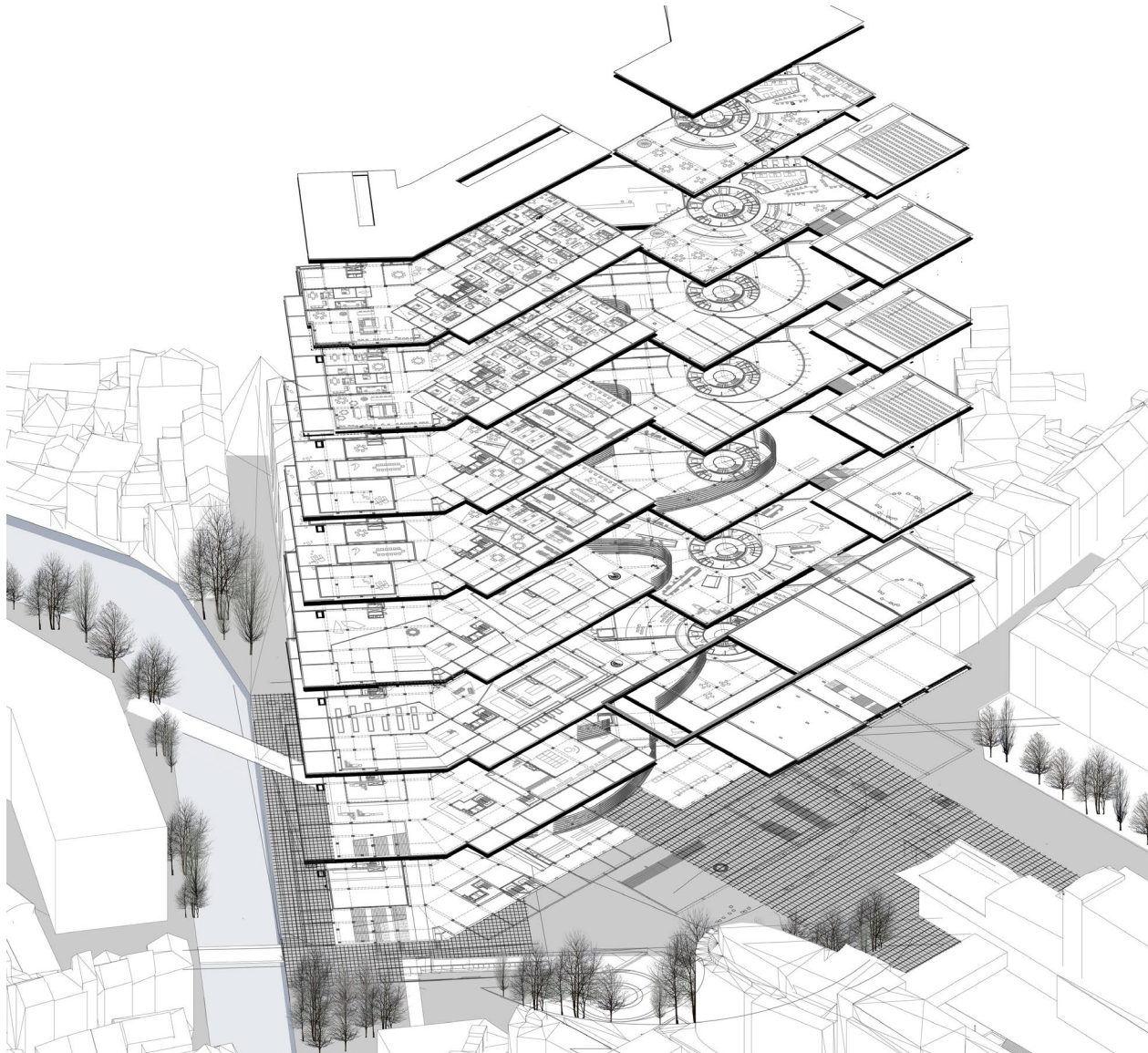

3.4 RUIMTEBELEVING EN ONDERZOEK

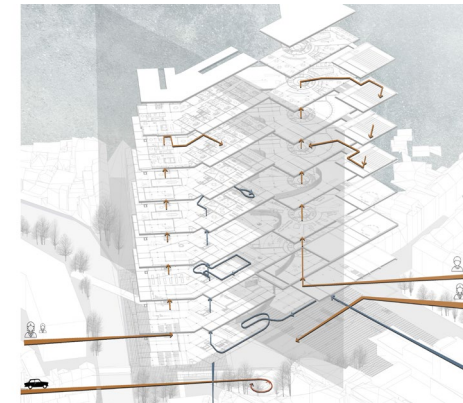
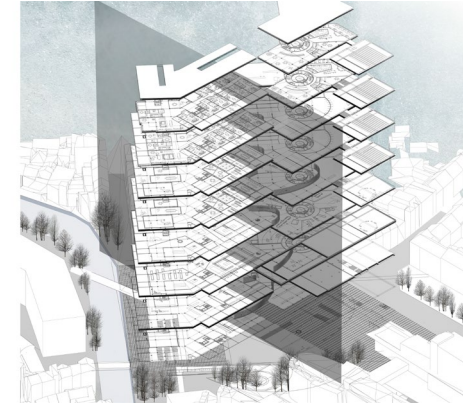
De ingrepen en toevoegingen werden enkel toegevoegd waar nodig. Qua opbouw en materialiteit probeerde ik zoveel mogelijk de richtlijnen te volgen die vermeld staan in OVAM-bouwwrichtlijnen. Waarbij we selectief gaan ontmantelen en slopen. Daarna volgt een proces van dynamisch verbouwen met materiaalbewuste keuzes. Daardoor kunnen we blijven meedraaien in de kringlopen van materialen en het afval beheersbaar houden.

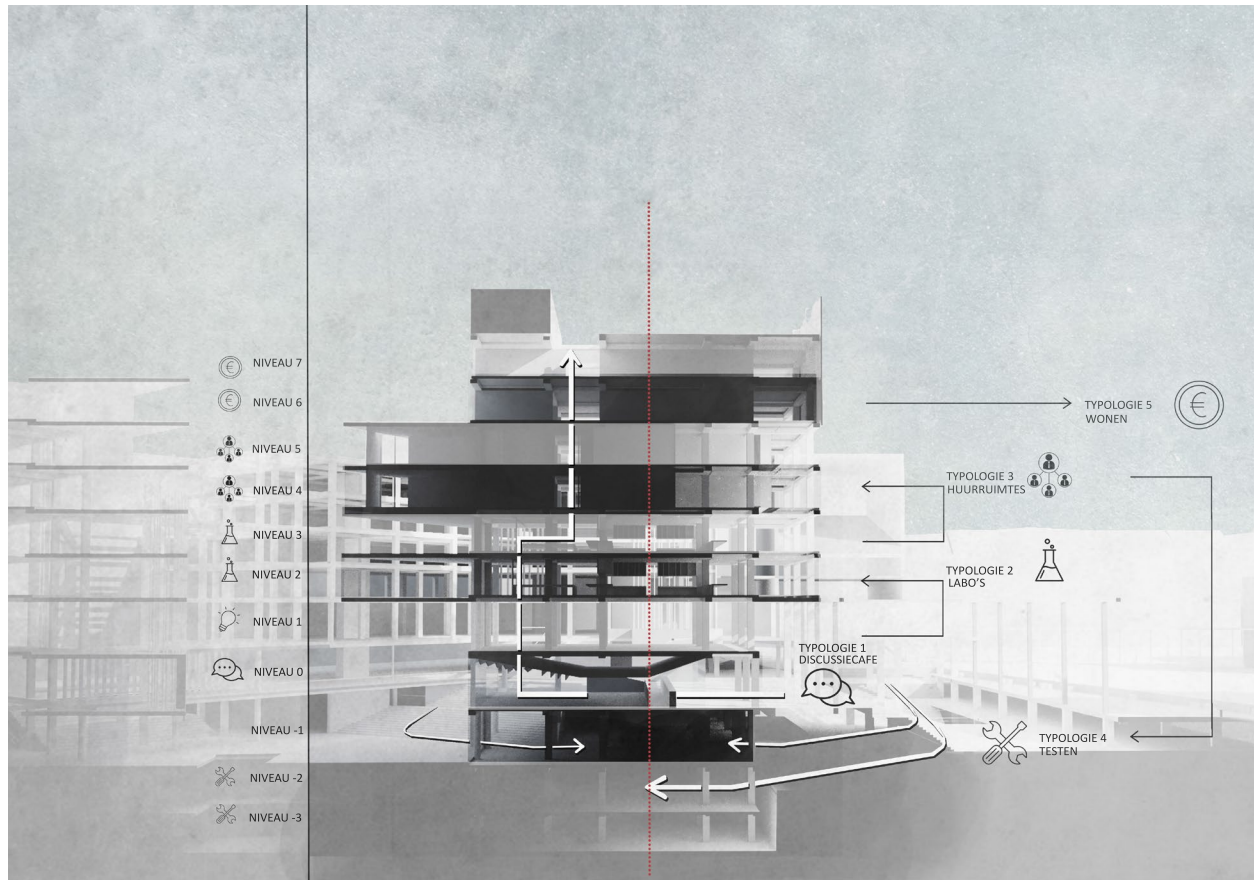

exploded view

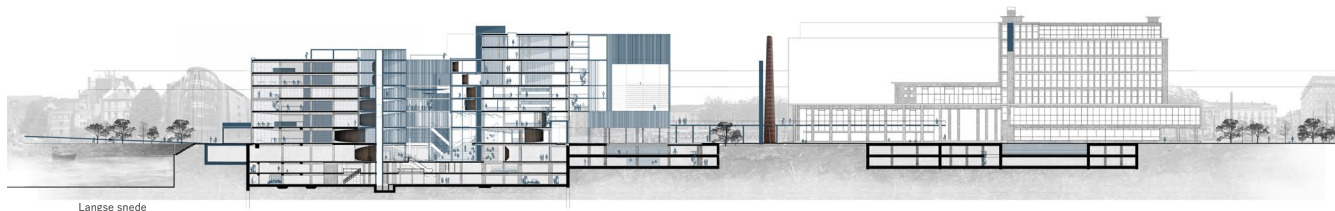
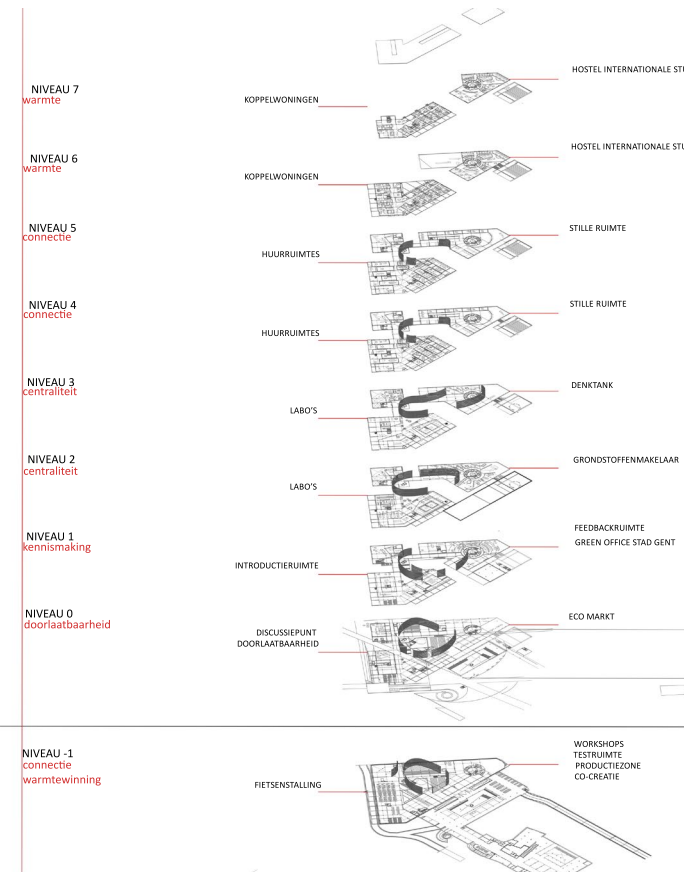

Wandeling langsheen de snede ter verduidelijking van de verschillende typologieën. De blauwe lijn volgen we doorheen de snede in de komende pagina's.

3.4 DE ARCHITECTURALE WANDELING

Werking 'INPUT'-gedeelte

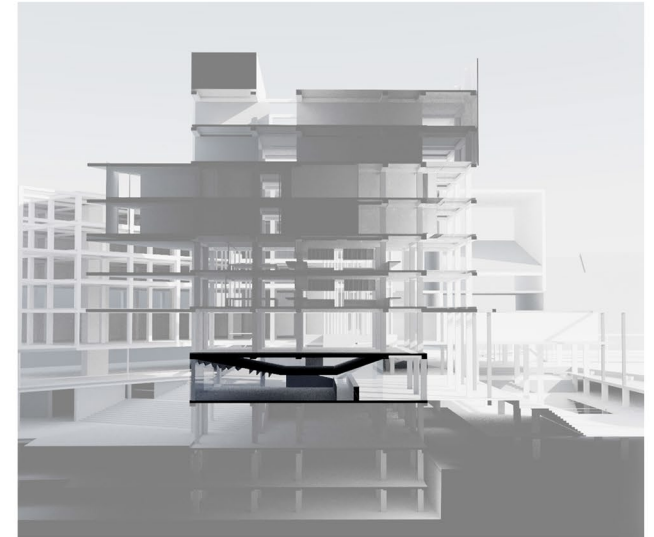
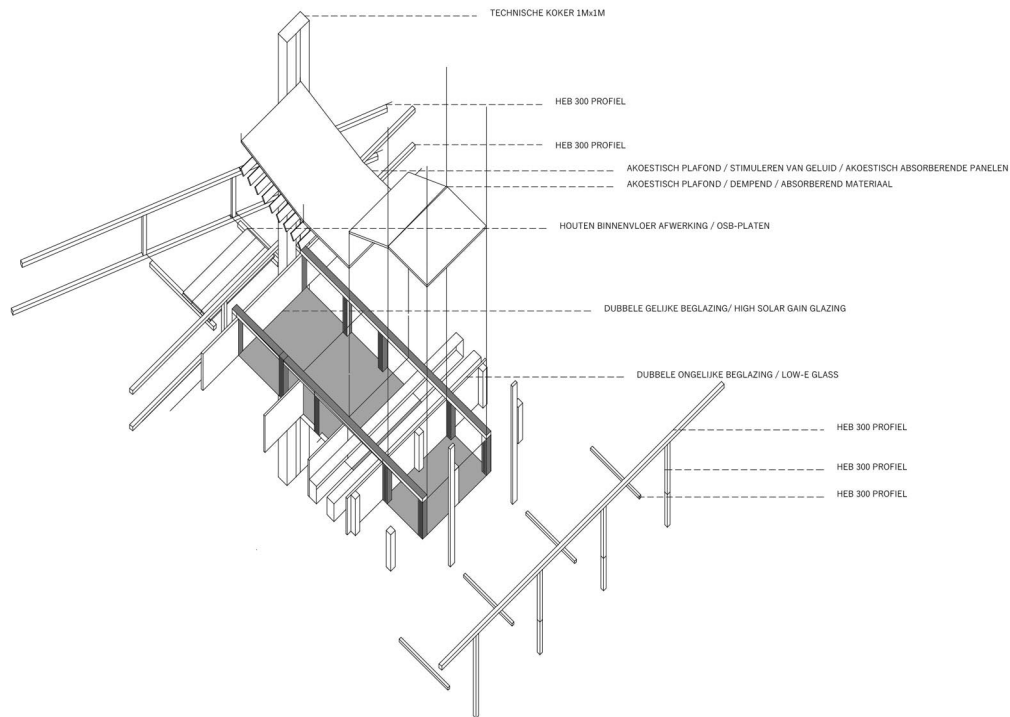
Langse snede

Wandeling doorloopt 5 typologieën;

- TYPLOGIE 1 debat / discussiecafé
- TYPLOGIE 2 opleiding / labo's
- TYPLOGIE 3 connectie / huurruimtes
- TYPLOGIE 4 testen / productie
- TYPLOGIE 5 wonen / koppel-appartement

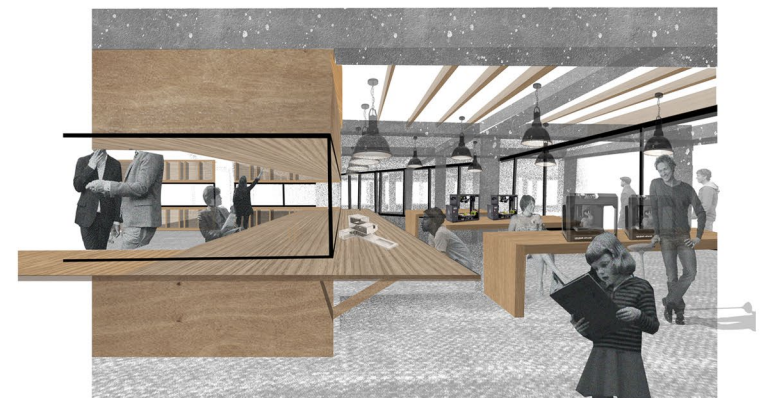
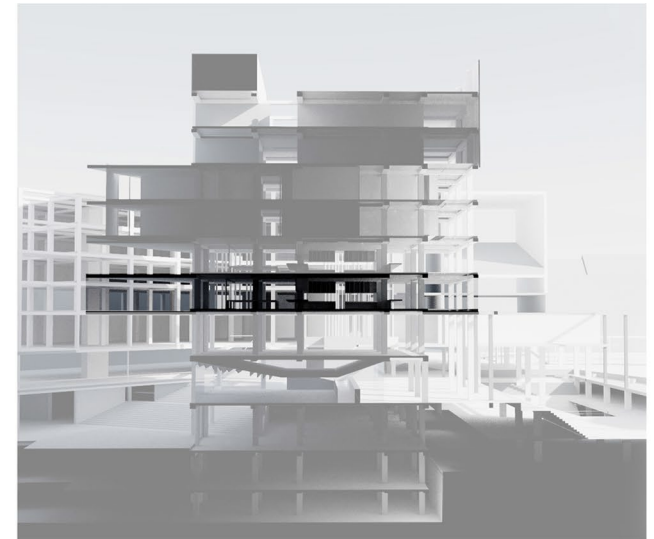
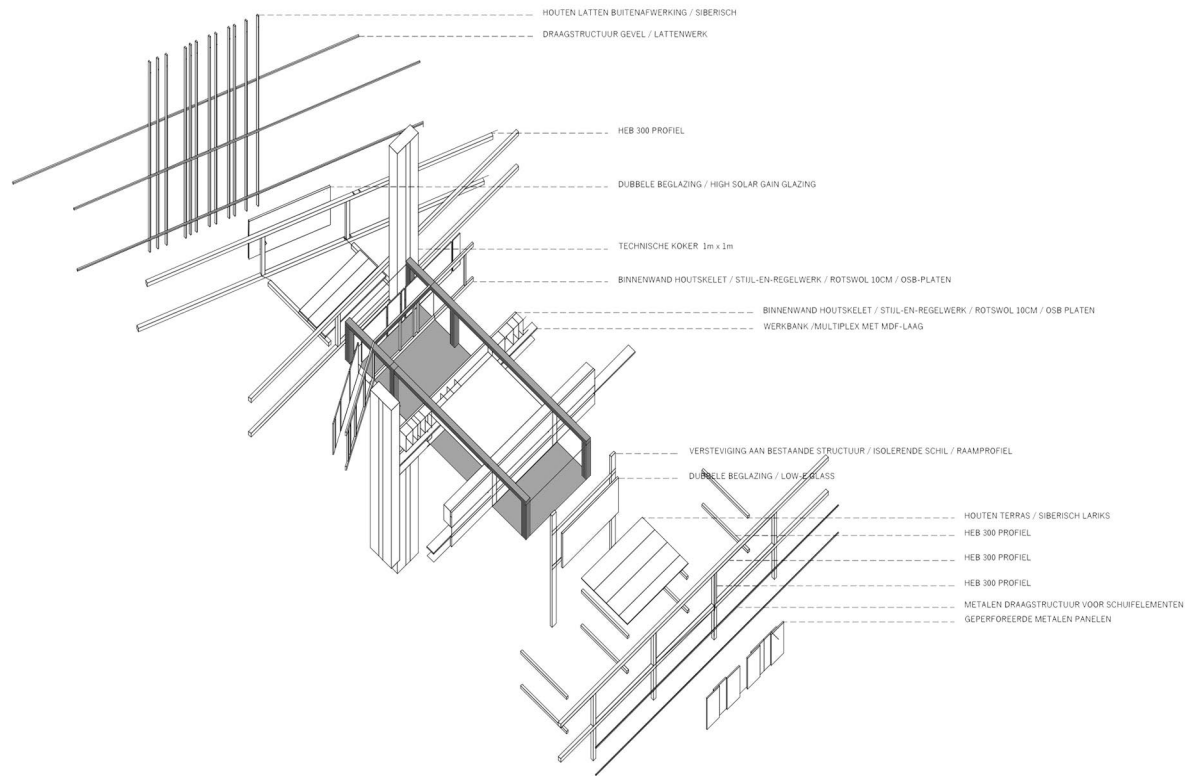
3.4 DE ARCHITECTURALE WANDELING

TYPOLOGIE 1 / DEBAT

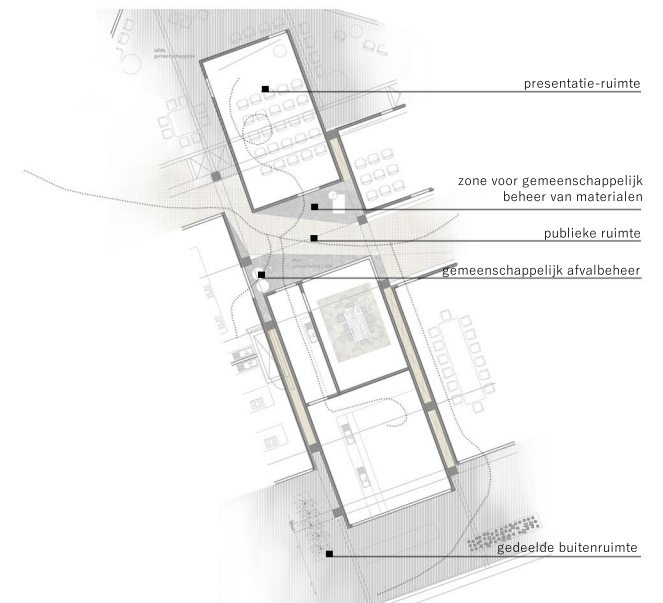
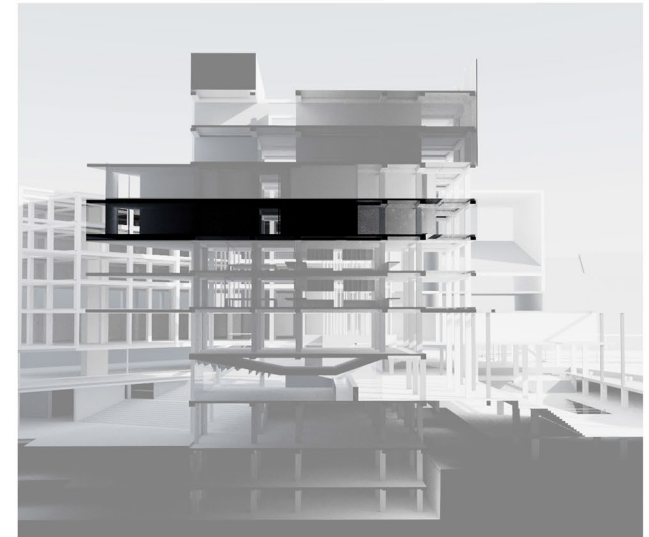
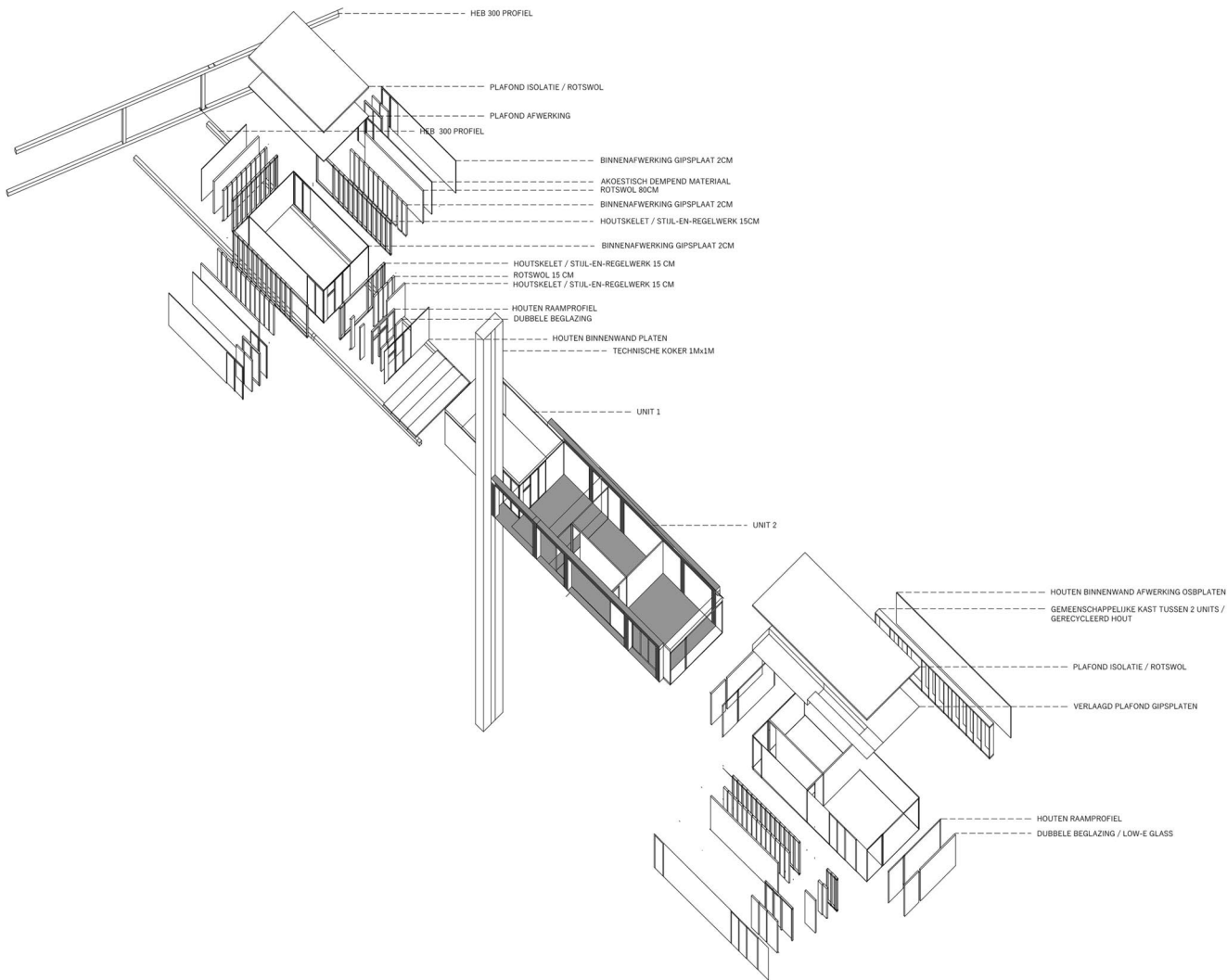
3.4 DE ARCHITECTURALE WANDELING

TYPOLOGIE 2 / OPLEIDING

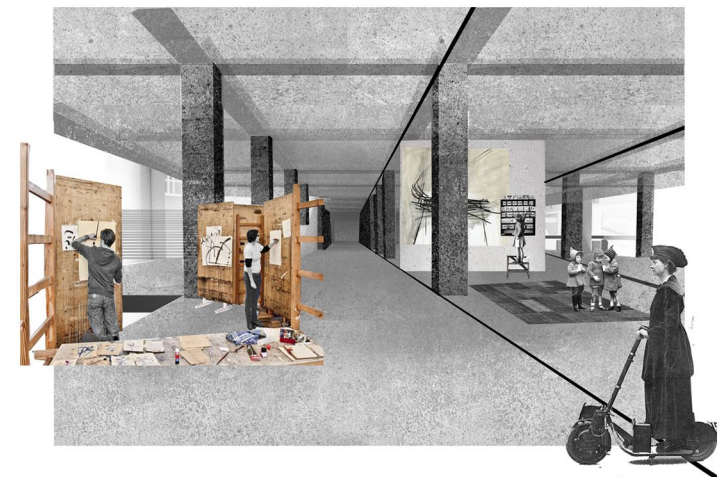
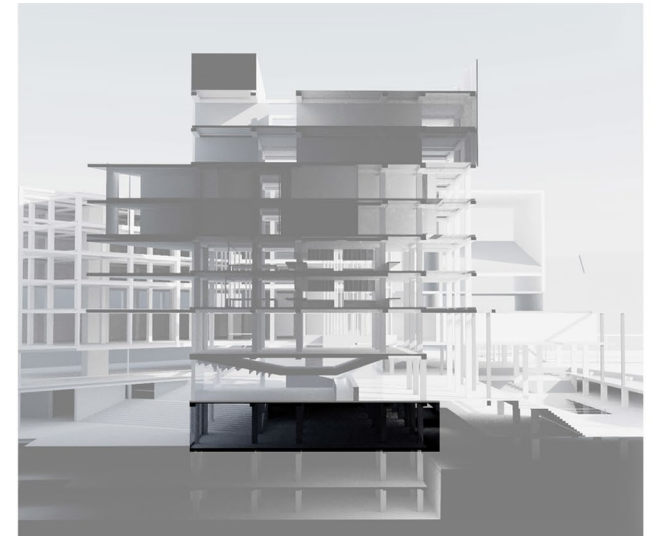
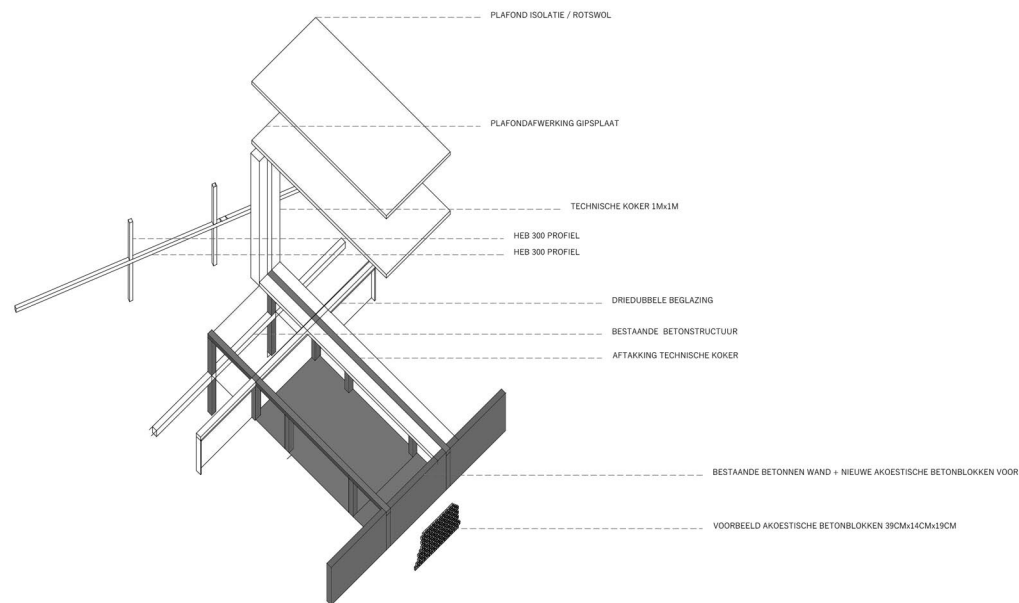
3.4 DE ARCHITECTURALE WANDELING

TYPOLOGIE 3 / HUURRUIMTES

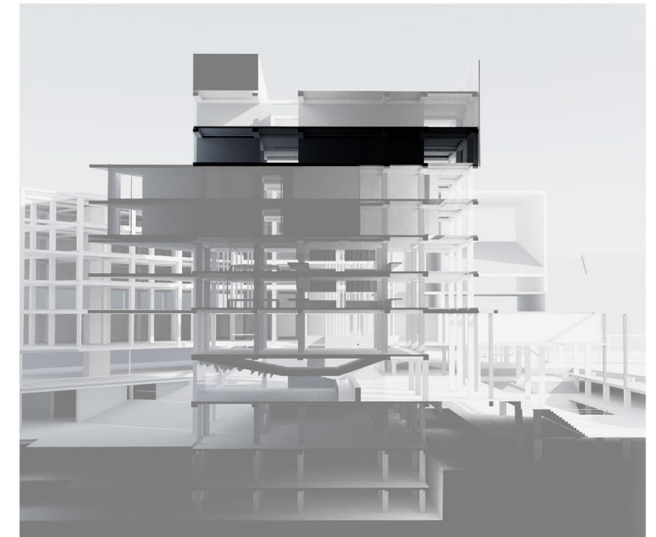
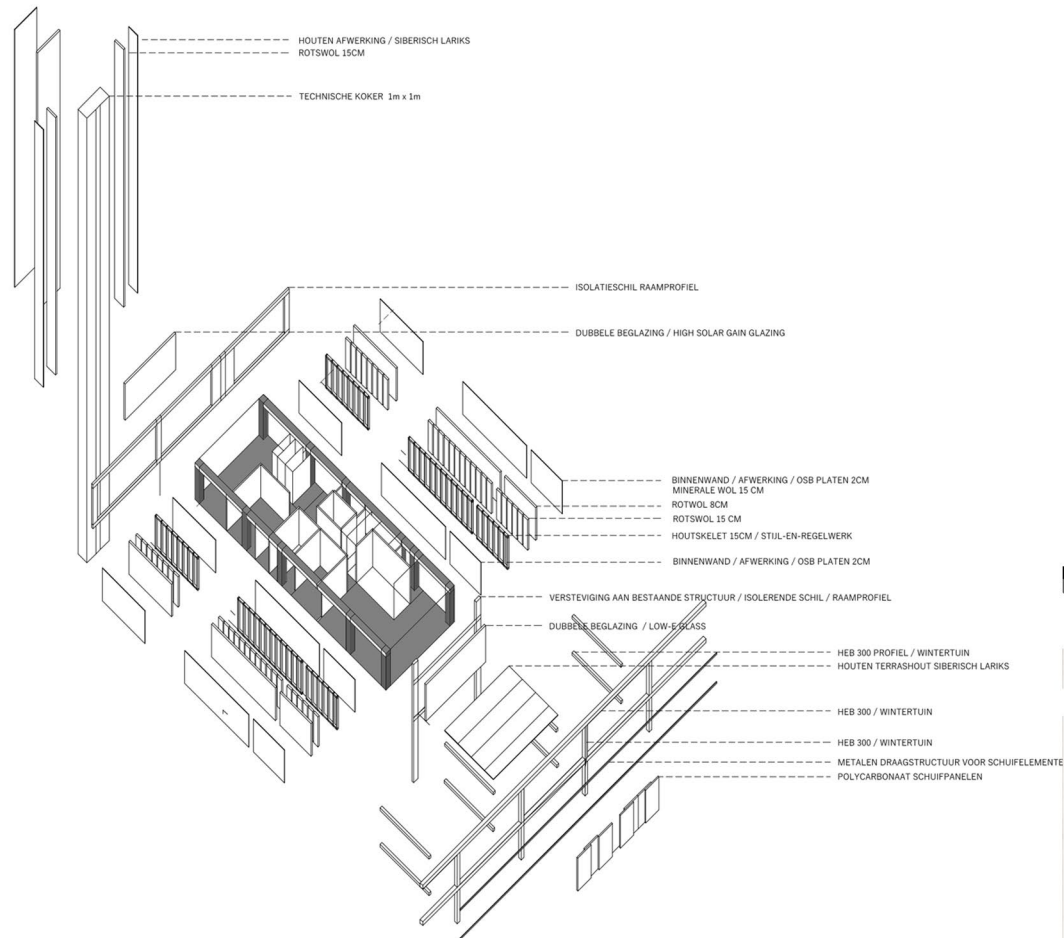
3.4 DE ARCHITECTURALE WANDELING

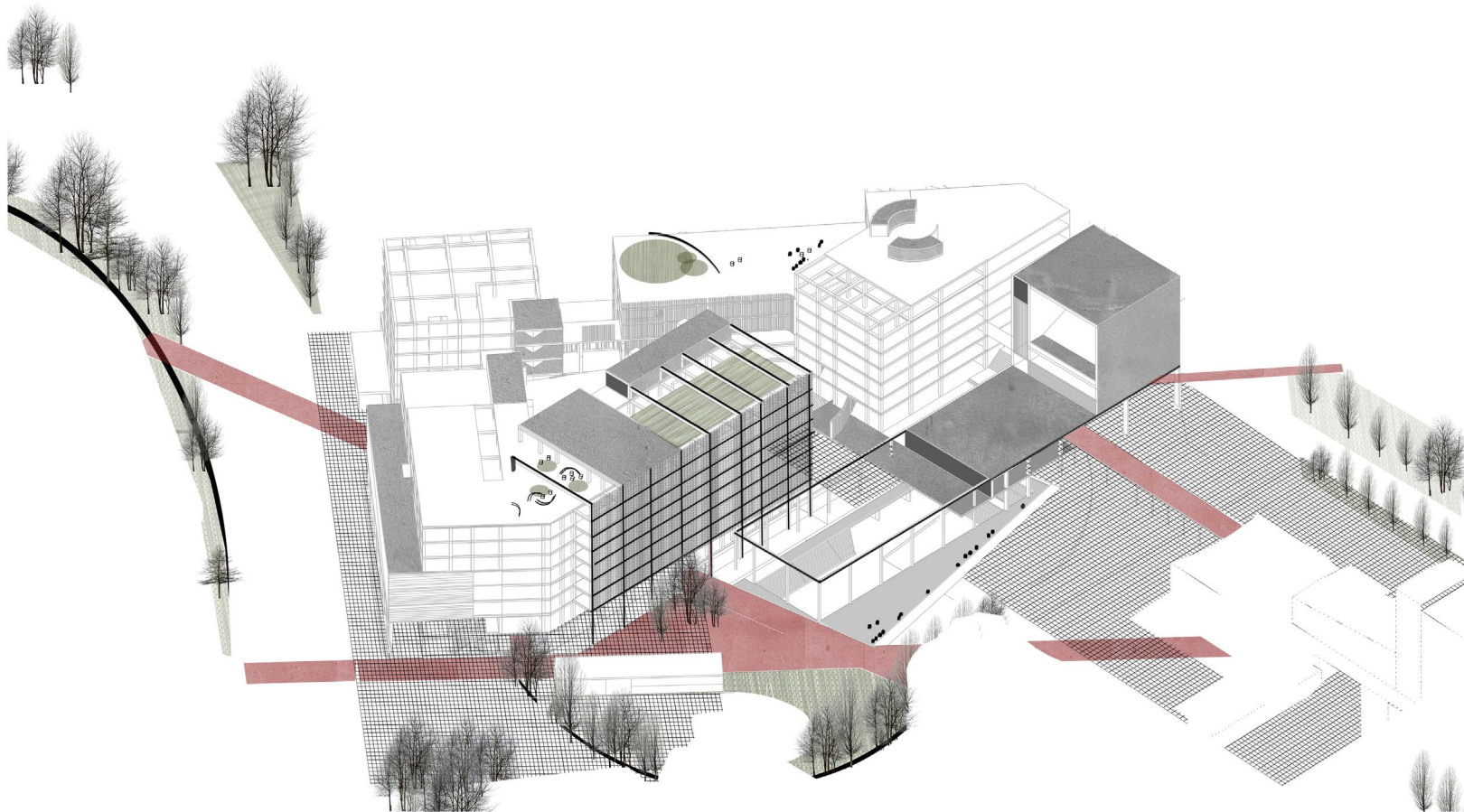
TYOLOGIE 4 / TESTEN

3.4 DE ARCHITECTURALE WANDELING

TYPOLOGIE 5 / WONEN

Moet dit project een naam krijgen?

- HET MAAKPUNT GENT ?
- DE 'BEWEGENDE' KROOK als tegenhanger van de stille Krook ?
- EEN HETEROPTOPIE VAN DE 21STE EEUW ?
- DE DENKTANK VAN STAD GENT ?
-

BRONVERMELDING:

BOEKEN

Dirk Holemans. 2012. *Mensen maken de stad: bouwstenen voor een sociaalecologische toekomst*. (4de druk). Antwerpen: Epo Uitgeverij.

Stavros Stavrides. 2016. *Common City: The City as Commons*. Londen: Zed Books Ltd.

Lieven Decauter. 2008. *Heterotopia and the city: Public space in a postcivil society*. Abingdon: Taylorandfrancis.

J. Masschelein en M. Simons. 2006. *Globale immuniteit. Een kleine cartografie voor de Europese ruimte voor onderwijs*. Gent: Acco C.V.

INTERVIEW

Swinnen, E. (2017, 20 januari). Werking Timelab

Bracke, E. (2014, 4 januari). Stedenbouwkundige info

Vromman, S. (2017, 23 maart). Voorstelling masterproef als bijdrage tot Labland

Sociale Innovatiefabriek (2017, 14 maart). Peer table Wonen.

ELECTRONISCH KRANTENARTIKEL - TIJDSCHRIFTARTIKEL

OVAM. (2013) Materiaalbewust bouwen in kringlopen. Preventieprogramma duurzaam materialenbeheer in de bouwsector 2014-2020. Geraadpleegd op 14 april 2017 via <https://www.ovam.be/sites/default/files/atoms/files/Milieuverantwoord-milieugebruik-bouw.pdf>

Onderwijs Vlaanderen. (28 augustus 2013). De nieuwe school in 2030. Hoe maken we leren en wonen aantrekkelijker? Geraadpleegd op 10 januari 2017 via <http://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Eindrapport%20De%20nieuwe%20school%20in%202030.pdf>

Onderwijs Vlaanderen.(28 augustus 2013). De school-een aantrekkelijk plek voor leren en werken in 2030? Mapping van perspectieven op leren en onderwijzen. Geraadpleegd op 10 januari 2017 via <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Resultaat%20diepte-interviews%20en%20focusgroepen.pdf>

Onderwijs Vlaanderen. (28 augustus 2013). De nieuwe school in 2030. Geraadpleegd op 10 januari 2017 via <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Mogelijke%20scenario%27s%20voor%20de%20toekomst.pdf>

Bart Steas. (6 december 2014). Zuid wordt kantooplein. Het Nieuwsblad. Geraadpleegd op 30 november 2016 via http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20141205_01414754

Bert De Munck . (30 oktober 2014). Voor niet alle sociale problemen moet de oplossing in steden gezocht worden. *De Morgen*. Geraadpleegd op 10 november 2016 via <https://www.demorgen.be/opinie/voor-niet-alle-sociale-problemen-moet-de-oplossing-in-de-steden-gezocht-worden-b8ba3626/>

RE-ST. (1 oktober 2015). Pleidooi voor het niet-bouwen. Geraadpleegd op 14 maart 2016 via http://www.re-st.be/frontend/files/userfiles/files/RE-ST_vlugschrift_Pleidooi%20voor%20het%20niet-bouwen.pdf

Onderwijs Vlaanderen (10 maart 2014). Learning Park 2030: ontwerp mee. Verslag van de participatieve conferentie van 20 november 2013. Geraadpleegd op 10 januari 2017 via <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Verslag%20participatieve%20conferentie.pdf>

VIDEO

TEDx. (2010). Sir Ken Robinson: Een revolutie in educatie!. Geraadpleegd op 20 februari 2017 via https://www.ted.com/talks/sir_ken_robinson_bring_on_the_revolution?language=nl

TEDx. (2006). Ken Robinson: Do schools kill creativity? Geraadpleegd op 21 februari 2017 via https://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_schools_kill_creativity

The Alphabet (2013). Geraadpleegd op 15 december.

INTERNETBRONNEN

Lieven De Cauter, (2014) "Heterotopie", Tragische dag 3, Geraadpleegd op 10 februari via <http://homepages.ulb.ac.be/~rgeerts/inlthewet/DeCauterheterotopie.html>.

VUB. Stadsdynamiek. Geraadpleegd op 20 januari 2017 via <http://www.vub.ac.be/onderzoek/stadsdynamiek>

Thomas Vanheste (2016). 'Belangrijker dan meten, is de impact benoemen'. Geraadpleegd op 22 december via https://cygnus.cc.kuleuven.be/bbcswbdav/orgs/e-C136003-K/BIB/openbaar/Richtlijnen_literatuurlijst.pdf.

LEZINGEN

Ism Archipel vzw, (19 december 2016) Debat Architecture Activism. Spacial Series in Timelab. Sprekers: BC Architecten, Superuse, RE-ST

MASTERPROEF-THESIS-EINDWERK

Stefan Valkman, "De architectuur van het Woodrow Wilsonplein", ongepubliceerd eindwerk, Universiteit Gent, Gent, 2010.

Veerle Vercrucy. "De nieuwe school, een analyse van de theorie en het architectuurontwerp", ongepubliceerd eindwerk, Universiteit Gent,

AFBEELDINGEN

figuur 1 - Wikipedia. (2016) Humours of an Election. Geraadpleegd op 30 april 2017 via https://en.wikipedia.org/wiki/Humours_of_an_Election

TENTOONSTELLINGEN

STAM- Tentoonstelling over stad Gent
BOZAR: A good city has industry. Atelier Brussels

DANKWOORDJE

Om af te sluiten had ik graag nog enkele mensen bedankt die mij geholpen hebben bij het realiseren van dit onderzoek en het behalen van dit resultaat.

In de eerste plaats mijn promotoren, Frank Delmulle en Rudi De Backer voor hun begeleidingen en de kritische reflectie achteraf. Dit geldt ook voor mijn copromoter, Luc Eeckhout die bovenop de begeleidingen met waardevol advies klaar stond. Daarnaast gaat mijn dank ook uit naar een grote groep mensen die onderdeel waren van het voorbereidend onderzoek. Zo dank ik ook Evi Swinnen (TimeLab) voor de inspirerende gesprekken.

De lijst van dichte kennissen die me doorheen deze periode gesteund hebben is te groot om ze te vermelden en mogelijks iemand te vergeten, maar aan iedereen dank je wel. Maar een speciale dank gaat vooral uit naar Geert Vandewalle en Valerie voor de grote steun en de bereidheid om een handje te helpen waar het nodig was.

Het wijst erop dat de noodzaak van connectie begint te leven in Stad Gent.

Een 'Commons Transitie Plan' voor Gent

Michel Bauwens en Yurek Onzia presenteren hun onderzoeksconclusies over de mogelijkheden en rol van Gent als commonsstad van de toekomst.

Na 3 maanden participatief onderzoek ronden de Belgische transitiedenker Michel Bauwens en projectmanager Yurek Onzia hun studie af naar de mogelijkheden en rol van Gent als commonsstad van de toekomst. Gent is de eerste stad ter wereld die, op basis van de expertise van Michel Bauwens op het gebied van de mondiale commons, specifiek vroeg om een Commons Transitie Plan.

De term 'commons' of 'gemeengoed' verwijst naar goederen die beheerd worden door de gebruikers zelf. Niet zozeer de gemeenschappelijke goederen, maar het gemeenschappelijk beheer ervan staat centraal in de commonsgedachte. Die commons uit zich in uiteenlopende initiatieven rond productie en consumptie met de bedoeling tot een duurzamere samenleving te komen.

Het in Gent gevoerde onderzoek resulteert in een Commons Transitie Plan dat de neerslag is van een uitgebreid veldonderzoek en gesprekken met Gentse commoners. Hierin gingen de onderzoekers op zoek naar de rol van en de mogelijkheden voor de Stad Gent om zulke burgerinitiatieven te versterken.

“ Gent is een stad waar de betrokkenheid van burgers bij het beleid groot is en waar burgerinitiatieven goed gedijen. Dat is geen toeval: als stadsbestuur investeren we al heel lang in participatie, co-creatie en inspraak. Toch blijven we ons voortdurend de vraag stellen hoe we ons als overheid moeten opstellen tegenover commonsgerichte burgerinitiatieven en hoe we die nog beter kunnen ondersteunen.

Daniël Termont, burgemeester

Het onderzoek slaagde erin een brede consultatie en participatie op te zetten binnen de Gentse commonsinitiatieven:

- 80 Gentse commoners en commonsinitiatieven werden geïnterviewd
- 70 initiatieven namen deel aan een uitgebreide enquête over de aard van de Gentse commons en de rol van de Stad
- 500 Gentse initiatieven werden in kaart gebracht op wiki.commonsgent.be
- 13 stadsdiensten, burgemeester en betrokken schepenen werden geïnterviewd
- 9 workshops werden (in samenwerking met Timelab) georganiseerd rond thema's als voeding, wonen & ruimte, inclusie, gezondheid en de 'Commons Finance Canvas' (een financieel model voor de commons), ...
- 1.100 actieve leden maken deel uit van de Facebookgroep '[Gent als Commonsstad van de Toekomst](https://www.facebook.com/GentalsCommonsstadvandeToekomst/)'

“ De enthousiaste ondersteuning die we kregen vanuit het stadsbestuur, de administratie en de vele civiele initiatieven en organisaties toont ons dat de commonsgedachte leeft in Gent en beantwoordt aan een echte vraag. Maar de uitdaging is niet gering. De versnippering tussen de initiatieven en in de aanpak is nog groot. Hoe krijgen we meer verbinding en afstemming tussen de projecten, hoe verkrijgen we meer zeggenschap en politieke draagkracht; hoe kunnen we de commons de noodzakelijke infrastructuur, zoals ruimte en land, bieden? Maar het belang is groot: de transitie naar deze commonsmodellen is vitaal voor de transformatie naar een duurzame maatschappij.

Michel Bauwens, transitiedenker

Naast de dynamiek die het onderzoek lokaal teweeg bracht, kon het ook op nationale en internationale belangstelling rekenen. Gedurende het onderzoek kreeg Gent het bezoek van commonsgroepen uit Rijsel, Rotterdam en Brussel en de interesse van verschillende internationale stadsbesturen. Op die dynamieken kan Gent verder bouwen om van de Stad een 'partnerstad' te maken die zijn burgers in staat kan stellen om common-wealth te cocreëren op een meer systematische en succesvolle manier.

12 juni 2017

